

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ทำการค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวคิดและแนวทางการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดการมีสภาวะความเป็นอยู่อย่างปกติ (Normalization)
2. แนวคิดความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice)
3. การศึกษาพิเศษ
4. การจัดการเรียนรู้ร่วม
 - โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรู้ร่วมในจังหวัดเชียงราย
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การมีสภาวะความเป็นอยู่อย่างปกติ (Normalization)

แนวคิดการมีสภาวะความเป็นอยู่อย่างปกติ (Normalization) นับได้ว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานในการยอมรับถึงความผิดปกติของมนุษย์แต่ละคนว่าสามารถอยู่ร่วมกันได้กับคนปกติทั่วไป แนวคิดการมีสภาวะความเป็นอยู่อย่างปกติ ได้มีผู้ให้คำจำกัดความ ดังนี้

Bank – Mikkelsen (1976) กล่าวว่า หลักการของการมีสภาวะความเป็นอยู่อย่างปกติ หมายถึง การสร้างรูปแบบและสภาวะต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตให้เป็นปกติหรือใกล้เคียงกับวิถีชีวิตในสภาวะแวดล้อมในสังคมปกติทั่วไป การมีสภาวะความเป็นอยู่อย่างปกติ ได้สร้างนัยทางด้านรองรับประชากรที่มีความผิดปกติ ทฤษฎีนี้ได้จุดประกายแนวความคิดใหม่ที่ว่าความพิการไม่ได้เป็นเหมือนความคิดทางการแพทย์ (ทางการแพทย์บอกว่า บุคคลไม่สามารถแยกแยะความพิการต่าง ๆ ออกอย่างชัดเจน) แต่ในทางสังคมแล้วมองไม่เหมือนกันหากมองว่าสิทธิของประชากรที่มีความผิดปกติควรได้รับการบริการที่เหมาะสมตามสมควรและยอมรับสิทธิส่วนบุคคลให้นานเท่าที่จะเป็นไปได้ตามหลักการของการมีสภาวะความเป็นอยู่อย่างปกติ

การมีสภาวะความเป็นอยู่อย่างปกติเกี่ยวข้องกับการยอมรับความผิดปกติของประชากร ให้จัดการองค์ประกอบและสภาวะแวดล้อมให้เหมือนกันกับประชากรปกติ เกี่ยวข้องกับ

การใช้ชีวิตปกติในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ แต่ละปี และตลอดชีวิต เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย การศึกษา การออกกำลังกาย การมีอิสระในการเลือก การตัดสินใจ ความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งป้องกันภัยอันตราย ต่าง ๆ

Bengt Nirje กล่าวว่า หลักการของการมีสภาวะความเป็นอยู่อย่างปกติควรถูกประยุกต์ใช้กับเด็กที่มีวิวัฒนาการช้า ไม่ว่าจะเป็นแบบเด็กที่มีวิวัฒนาการช้าไม่มาก หรือขั้นรุนแรง หรือในกลุ่มที่ใช้ชีวิตอยู่กับผู้ปกครองของพวกเขา หลักการนี้มีประโยชน์ในทุก ๆ สังคม ทุกกลุ่มอายุและทุกกลุ่มที่สามารถปรับปรุงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ด้วยกลุ่มของเขาเอง ผลที่ตามมาคือแนวทางเพื่อการรักษาทางการแพทย์ การศึกษา ทางด้านจิตวิทยา ทางสังคมและทางการเมือง

สุดจิต เจนนพกาญจน์ (2546, น. 61) การมีสภาวะความเป็นอยู่อย่างปกติเยี่ยงคนทั่วไป หมายถึง ความพยายามที่จะจัดให้บุคคลได้มีโอกาสอาศัยอยู่ในสังคมเยี่ยงสามัญชนทั่ว ๆ ไป ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ทั้งนี้รวมถึงการเคารพในสิทธิส่วนบุคคล การมีกรรมสิทธิ์ในสิ่งของต่าง ๆ การติดต่อสื่อสารกับคนอื่น ๆ การแสดงออกอย่างอิสระด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุป การมีสภาวะความเป็นอยู่อย่างปกติ หมายถึง การยอมรับความผิดปกติของประชากรโดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา สีผิวหรือแม้แต่ความพิการทั้งทางร่างกายหรือสติปัญญาเพื่อให้ทุก ๆ คน รวมทั้งผู้ที่มีความผิดปกติอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข และต่างดำเนินชีวิตในรูปแบบของแต่ละบุคคลได้อย่างราบรื่น

ภายใต้แนวคิดนี้จึงนำมาสู่การจัดการเรียนร่วม โดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา สีผิวหรือแม้แต่ความพิการทั้งทางร่างกายหรือสติปัญญาเพื่อให้ทุก ๆ คน รวมทั้งผู้ที่มีความผิดปกติอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข การยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเด็กจะไม่รู้สึกแปลกแยกตัวเองออกจากสังคมปกติ แต่จะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติและมีความสุข

ความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice)

H.G. Wells and his friends กล่าวว่า ความเป็นธรรมทางสังคมเป็นแนวคิดที่ผู้คนทั่วไปใช้อธิบายความเป็นไปของโลกบนพื้นฐานแนวคิดของสิทธิมนุษยชนและความทัดเทียมกันทางสังคม เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงสิทธิมนุษยชนที่แสดงให้เห็นในชีวิตประจำวันของผู้คนในทุก ๆ ระดับของสังคม

บุคคลทุกคน คือ ผู้ใช้ทรัพยากรและพลังงานที่ธรรมชาติสร้างขึ้น สิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นมานั้น กล่าวได้ว่า ภายใต้การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ไม่มีการแบ่งแยก การแข่งขัน สืบทอด เชื้อชาติ หรือแนวความเชื่อต่าง ๆ ทุกคนจะได้รับการดูแลรักษาพยาบาลที่เต็มความสามารถทั้งทางด้านกายภาพและความคิด ครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนตาย แม้ว่าจะมีความแตกต่างและไม่เหมือนกันระหว่างบุคคลก็ตาม แต่ในทางการใช้ชีวิตทางสังคมจะได้รับการเคารพสิทธิของพลเมืองอย่างเท่าเทียมบนพื้นฐานของการเคารพสิทธิ ความมีเกียรติศักดิ์ศรีของมนุษย์ และเป็นอิสระจากความกลัวและความต้องการโดยทั่วไปความเป็นธรรมทางสังคมสามารถถูกตีความว่าเป็นความเชื่อในสิทธิมนุษยชนและการใช้ทรัพยากรให้เท่าเทียมกันเพื่อผู้คนทั้งหมด องค์การสหประชาชาติ ได้เพิ่มสิทธิที่สำคัญทางสังคม เศรษฐกิจและทางวัฒนธรรม ที่รวมทั้งมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสม สิทธิทางการศึกษา สิทธิในการทำงานและค่าจ้างที่เหมาะสม กับงาน รวมถึงสิทธิของลงมาด้านวัฒนธรรม ศาสนาและภาษาของตนเอง เหล่านี้คือวัตถุประสงค์ทั้งหมดของนโยบายความเป็นธรรมทางสังคมเพื่อป้องกันจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน และป้องกันอุปสรรคที่จะทำให้เกิดความเป็นธรรมทางสังคม

ความเป็นธรรมทางสังคม ในบางครั้งถูกเรียกว่าความเป็นธรรมของพลเมือง คือแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานทฤษฎีสัญญาทางสังคมที่หลากหลาย การผัดแพกแตกต่างในแนวความคิดเกิดจากรัฐบาลซึ่งสร้างขึ้นท่ามกลางประชาชนและเพื่อผลประโยชน์ในสมาชิกของประชากรเหล่านั้น ถ้ารัฐบาลเหล่านั้นที่ล้มเหลวในการให้สวัสดิการแก่ประชากรโดยไม่ยึดถือตามสัญญาประชาคมที่ให้ไว้แก่ประชาชนของพวกเขา จะถือว่าไม่มีความเป็นธรรม แนวคิดนี้ ปกติจะรวมถึงสิทธิมนุษยชน แต่จะไม่ตีกรอบคำจำกัดความไว้แค่นั้น การแปลความหมายในแถลงการณ์หลาย ๆ รูปแบบ จะเกี่ยวข้องกับการจัดสรรความมั่งคั่งและทรัพยากรให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรม เป็นคนละแนวคิดกับความเป็นธรรมในกฎหมาย อาจมีนักวิจารณ์กล่าวว่าถูกกฎหมายแต่ไม่ถูกต้องตามศีลธรรมและไม่ยุติธรรมในความรู้สึกทางสังคม และแนวคิดของความเป็นธรรมที่ฝังรากในระบบของจริยธรรมจะแตกต่างกับวัฒนธรรม ความเป็นธรรมทางสังคมเป็นแนวความคิดหลักที่ว่าเป็น "basic human needs" หรือความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์ รวมทั้งการจัดความยากจน การไม่รู้หนังสือ การกำหนดของนโยบายสิ่งแวดล้อมแบบสมบูรณ์ ความทัดเทียมของโอกาสในการพัฒนาสุขภาพส่วนตัวและทางสังคม

กล่าวโดยสรุป ความเป็นธรรมทางสังคม คือ ความทัดเทียมกันทางสังคมซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงสิทธิมนุษยชนของผู้คนในทุก ๆ ระดับของสังคม ไม่มีการแบ่งแยก สืบทอด เชื้อชาติ ไม่มีการแข่งขัน หรือแนวความเชื่อต่าง ๆ รวมไปถึงความสามารถทั้งทางด้านกายภาพและ

ความคิด โดยครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนตาย แม้ว่าจะมีความแตกต่างและไม่เหมือนกันระหว่างบุคคลก็ตาม ซึ่งเป็นคนละแนวคิดกับความเป็นธรรมในกฎหมาย

ภายใต้แนวคิดนี้จึงนำมาสู่การจัดการเรียนร่วม เนื่องจากในการจัดการศึกษาต้องมีความเท่าเทียมกัน เด็กทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสมเสมอภาค เท่าเทียมและทั่วถึง โดยไม่มีการแบ่งแยกใด ๆ ทั้งสิ้น ความทัดเทียมกันทางสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการและทุกคนต่างก็มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันทุกคน

การศึกษาพิเศษ

ความหมาย

ได้มีผู้ให้ความหมายของการศึกษาพิเศษไว้หลายท่าน เช่น

การศึกษาพิเศษ หมายถึง การศึกษาที่จัดสำหรับเด็กปัญญาอ่อน เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ พฤติกรรม เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ เด็กพิการซ้ำซ้อน รวมทั้งเด็กปัญญาเลิศ ซึ่งเด็กเหล่านี้ไม่อาจได้รับประโยชน์เต็มที่จากการศึกษาที่จัดให้กับเด็กปกติ ดังนั้นการศึกษาพิเศษจึงแตกต่างไปจากการศึกษาสำหรับเด็กปกติ ในด้านที่เกี่ยวกับวิธีสอน กระบวนการเนื้อหา (หลักสูตร) เครื่องมือและอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นการศึกษาพิเศษควรจัดให้สนองความต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคล (อุบล เล่นวารี, 2542, น. 1)

การศึกษาพิเศษ หมายถึง การศึกษาที่จัดสำหรับเด็กปัญญาเลิศ เด็กปัญญาอ่อน เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย (และสุขภาพ) เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์/พฤติกรรม เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้และเด็กพิการซ้ำซ้อน ซึ่งเด็กเหล่านี้ไม่อาจได้รับประโยชน์เต็มที่จากการศึกษาที่จัดให้กับเด็กปกติ ดังนั้นการศึกษาพิเศษจึงแตกต่างไปจากการศึกษาสำหรับเด็กปกติในด้านที่เกี่ยวกับวิธีการสอน ขบวนการเนื้อหาวิชา (หลักสูตร) เครื่องมือและอุปกรณ์การสอนที่จำเป็น การศึกษาพิเศษควรจัดให้สนองความต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคล เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความแตกต่างกันมาก ดังนั้นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กประเภทนี้จึงควรสนองความต้องการและความสามารถของเด็ก (ผดุง อารยะวิญญู, 2542, น. 13-14)

การศึกษาพิเศษ หมายถึง การศึกษาที่จัดให้กับเด็กพิการหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างไปจากการศึกษาที่จัดให้กับเด็กปกติ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความ

ต้องการจำเป็น ความสามารถ ความถนัดและศักยภาพของเด็กพิการหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภทที่จะศึกษาเล่าเรียนได้ (วุฒิพงษ์ บัวชัย, 2545, น.15-16)

การศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดการเรียนการสอน จัดสภาพแวดล้อมกับเด็กปัญญาเลิศหรือเด็กพิการให้เขาสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้เหมาะสม (รุ่งรวี ชาวสบาย, 2539, น. 19)

การศึกษาพิเศษ หมายถึง การศึกษาทั้งด้านการเรียนการสอนและบริการที่จัดให้แก่เด็กพิการที่มีความบกพร่องด้านต่าง ๆ ได้แก่ เด็กปัญญาอ่อน เด็กพิการทางกายและสุขภาพ เด็กพิการทางตา ทางหู เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์และสังคมและเด็กที่มีปัญหาทางการพูด รวมทั้งเด็กปัญญาเลิศให้ได้รับความรู้เพิ่มในส่วนที่ขาดไป (วารี ธีระจิตร, 2545, น. 1)

การศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดบริการและการศึกษาให้แก่เด็กที่มีลักษณะพิเศษ หรือแตกต่างจากเด็กปกติในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา พฤติกรรม อารมณ์ สังคม จนไม่สามารถรับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการจัดการศึกษาตามปกติได้ซึ่งอาจรวมถึงผู้ด้อยโอกาสหรือเสียเปรียบทางการศึกษาและวัฒนธรรมด้วย (สมหมาย จันทรเรือง, 2544, น. 74)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่สามารถได้รับประโยชน์จากการศึกษาในรูปแบบปกติได้อย่างเต็มที่ เป็นการจัดการศึกษาที่ต้องใช้วิธีการสอน เนื้อหา เครื่องมือและอุปกรณ์การสอนที่แตกต่างจากเด็กปกติเพื่อตอบสนองความต้องการและความสามารถของเด็กแต่ละคนให้เกิดการเรียนรู้และมีพัฒนาการตามศักยภาพ

การจัดการศึกษาพิเศษของประเทศต่าง ๆ

- การจัดการศึกษาพิเศษในประเทศสหรัฐอเมริกา

ในอดีตประชาชนของประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่ได้เรียกร้องให้รัฐจัดการศึกษาเป็นพิเศษให้กับเด็กและเยาวชนพิการ จนกระทั่งเมื่อพุทธศักราช 2518 จึงมีกฎหมายบังคับให้โรงเรียนทุกโรงเรียนปฏิเสธการรับนักเรียนเข้าเรียน อันเนื่องมาจากความพิการหรือความบกพร่องและกำหนดให้ทุกโรงเรียนจัดการศึกษาให้กับนักเรียนพิการหรือนักเรียนที่มีความบกพร่องหรือที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษเป็นเฉพาะบุคคล รวมทั้งออกกฎหมายเพื่อสนับสนุนการดำเนินการจัดการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. กฎหมายระบุไว้ว่านักเรียนทุกคนที่มีอายุระหว่าง 6-21 ปี ที่ยังเรียนไม่จบชั้นมัธยมศึกษาจะต้องได้รับการศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย แม้จะเป็นบุคคลที่มีความบกพร่อง

ทางจิตก็ได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ เพราะกฎหมายกำหนดให้รัฐสนับสนุนค่าเล่าเรียนจนจบการศึกษา

2. ให้ครอบครัวของนักเรียนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้นักเรียนได้รับสิทธิและโอกาสทางการศึกษา เท่าเทียมกับบุคคลอื่นตามกฎหมายกำหนด

3. นักเรียนพิการจะได้รับการศึกษาพิเศษและบริการที่เหมาะสม โดยจัดให้เข้าเรียนในสภาพแวดล้อมที่มีขีดจำกัดน้อยที่สุด

4. นโยบายทางการศึกษาสำหรับนักเรียนพิการ คือ การจัดการเรียนร่วม โดยให้ความสำคัญกับการลดข้อจำกัดทางสภาพแวดล้อม เจตคติเชิงลบของผู้บริหารหรือครูใหญ่ และครูประจำชั้น ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนพิการเรียนร่วม

นอกจากนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกายังมีแผนปฏิบัติการและการให้บริการต่าง ๆ ในโรงเรียนรวมทั้งกฎหมายเฉพาะสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2520 (Individuals with Disabilities Act : IDEA, 1977) กฎหมายนี้ได้กล่าวถึงการช่วยเหลือนักเรียนพิการแบบบูรณาการและครบวงจร และจัดเงินสนับสนุนอย่างพอเพียง คือ กำหนดให้นักเรียนพิการได้เรียนร่วมกับนักเรียนทั่วไป การแยกนักเรียนพิการออกจากสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่คุ้นเคยนั้นจะกระทำได้อีกต่อเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉิน มีความจำเป็นมากจนไม่สามารถจัดการศึกษาในชั้นเรียนปกติได้สำเร็จเท่านั้น นั่นหมายถึง โรงเรียนควรใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนพิการให้อยู่ในชั้นเรียนร่วม ถึงแม้ว่านักเรียนคนนั้นจะพิการมากน้อยเพียงใดก็ตาม ครูมีความสำคัญมากที่จะทำให้นักเรียนพิการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนักเรียน

นอกจากนี้ ในประเทศสหรัฐอเมริกายังให้ความสำคัญต่อเจตคติของครูประจำชั้น และผู้บริหารโรงเรียนหรือครูใหญ่ที่มีต่อการจัดการเรียนร่วมหรือการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมแก่นักเรียนพิการโดยเน้นว่าการที่โรงเรียนจัดการเรียนร่วมนั้น ไม่ใช่เพียงเพื่อการปฏิบัติตามที่ระบุในกฎหมายเท่านั้น แต่ควรหมายถึง การลดข้อจำกัดทางสภาพแวดล้อมสำหรับนักเรียนพิการด้วย และไม่จำเป็นต้องต่อต้านการเรียนร่วม แต่ควรร่วมกันต่อต้านการกีดกันการเข้าเรียนร่วมมากกว่าการแยกนักเรียนพิการออกจากคนทั่วไป จะทำให้พวกเขาเกิดความรู้สึกแปลกแยกและเป็นการเลือกปฏิบัติ การจัดนักเรียนพิการให้อยู่ในกลุ่มทำงานร่วมกับนักเรียนคนอื่นในชั้นเรียน จะทำให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อน ๆ ดีขึ้น นักเรียนทั่วไปในชั้นเรียนได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับความพิการจากการทำงานร่วมกับนักเรียนพิการอีกด้วย

การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) สำหรับนักเรียนพิการทุกคนเป็นนโยบายสำคัญในการจัดการศึกษาพิเศษในประเทศสหรัฐอเมริกา และให้คำอธิบายแผนจัด

การศึกษาเฉพาะบุคคลว่า เป็นการระบุความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการไว้ในแผนเป็นลายลักษณ์อักษร นักเรียนพิการทุกคนต้องมี IEP และจะต้องได้รับการสนับสนุนทางการศึกษา ต้องมีการประชุมคณะจัดทำ IEP ซึ่งประกอบด้วย นักเรียนพิการ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา พ่อแม่ และนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการประเมินและตรวจสอบเด็ก แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลถูกจัดขึ้นตามความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนเป็นเฉพาะบุคคล

กรอบนโยบายของประเทศสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้นักเรียนพิการ คือ การกำหนดไว้ในกฎหมายว่า ต้องจัดการเรียนร่วมให้แก่เด็กทุกคน ไม่ว่าจะมีความพิการมากน้อยเพียงใดก็ตาม ต้องให้ความสำคัญกับการลดข้อจำกัด ด้านสภาพแวดล้อมและทักษะทางสังคมของคนพิการ คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรม และการมีสัมพันธภาพที่ดีของนักเรียนตั้งแต่เยาว์วัยในชุมชนเดียวกัน ขณะเดียวกันครูจะต้องเป็นผู้ดูแลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมสอดคล้องตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล เพื่อให้เด็กนักเรียนพิการได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และเกิดการยอมรับนักเรียนพิการว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีผู้ช่วยครูในการประสานการทำงานร่วมกับนักวิชาชีพอื่น ทั้งนี้ จะต้องได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรทางการศึกษา ต้องมีการอบรมครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีผู้ทำงานร่วมกับนักวิชาชีพอย่างเพียงพอต่อการให้บริการ

- การจัดการศึกษาพิเศษในประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดา มีการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพคนพิการอย่างทั่วถึง มีกฎหมายรับรองสิทธิพื้นฐาน คือ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตั้งแต่แรกพบความพิการ นอกจากนี้ในแต่ละจังหวัดอาจมีกฎหมายและแนวปฏิบัติในการสนองตอบความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการโดยรัฐบาลท้องถิ่นกำหนดขึ้นเองได้ เช่น ที่ บริติช โคลัมเบีย กำหนดนโยบายชัดเจนว่า ต้องการให้นักเรียนพิการมีส่วนร่วมอย่างเต็มรูปแบบในระบบการศึกษาแบบเรียนร่วมโดยมีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนว่า เป็นทั้งสิ่งท้าทายและโอกาส เพราะทุกคนจะได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งนักเรียนพิการและนักเรียนทั่วไป อย่างไรก็ตาม รัฐบาลต้องสนับสนุนให้นักเรียนพิการได้รับการพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนพิการ ได้แก่ พัฒนาการทางสติปัญญา ทักษะทางสังคม รวมทั้งการพัฒนาด้านอาชีพ นอกจากนี้ กฎหมายยังระบุไว้ว่า แต่ละท้องถิ่นจะต้องจัดทำ IEP สำหรับนักเรียนพิการทุกคนในทุกกลุ่มอายุในทุกโรงเรียน รวมทั้งแผนการจัดการเรียนร่วมกับนักเรียนทั่วไปในโรงเรียนด้วย โดยการจัดการศึกษาพิเศษจะต้องดำเนินการโดยรัฐบาลท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนด คือ

1. จัดให้เท่าเทียมกับนักเรียนทั่วไป

2. จัดให้อย่างมีคุณภาพ
3. จัดให้ตรงกับความต้องการจำเป็นพิเศษ และ
4. สามารถประเมินผลได้

ประเทศแคนาดาไม่ได้บังคับว่านักเรียนพิการทุกคนต้องเรียนร่วม ซึ่งบางคนอาจเข้าเรียนในโรงเรียนเฉพาะความพิการก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนแต่ละบุคคล ส่วนการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนในท้องถิ่น คือ การที่นักเรียนพิการได้เรียนร่วมกับนักเรียนทั่วไปในวัยเดียวกัน ซึ่งจะเป็นการช่วยส่งเสริมให้พวกเขาได้รู้จักปรับตัวเข้าหากัน และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้ สำหรับนักเรียนพิการที่ต้องไปเรียนในโรงเรียนพิเศษเฉพาะความพิการซึ่งมักจะอยู่ไกลบ้าน เนื่องจากโรงเรียนทั่วไปในท้องถิ่นไม่สามารถช่วยเหลือเขาได้นั้น โรงเรียนพิเศษเฉพาะความพิการต้องมีการทบทวนแผนปฏิบัติการเดิมของโรงเรียนและเพิ่มวัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสม โดยโรงเรียนต้องจัดทำ IEP ทำงานร่วมกับโรงเรียนทั่วไปในท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการศึกษาพิเศษบรรลุผล ถึงแม้แต่ละโรงเรียนจะอยู่ห่างไกลกันมากก็ตาม นอกจากนี้โรงเรียนต้องมีคณะกรรมการทำหน้าที่วางแผนและประสานงานให้ได้รับการสนับสนุนและบริการอื่นๆ ที่จำเป็น

กล่าวโดยสรุป คือ การจัดการศึกษาพิเศษในประเทศแคนาดามีกรอบนโยบายการจัดการศึกษาให้แต่ละท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด โดยมีแนวทางการดำเนินงาน คือ ให้โรงเรียนทั่วไปทุกโรงมีแผนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมและเรียนร่วม หมายถึง โรงเรียนทุกโรงต้องสามารถดำเนินการจัดการเรียนร่วมได้ หากโรงเรียนใดยังไม่ได้มีการจัดการเรียนร่วมต้องมีการทบทวนแผนปฏิบัติการของโรงเรียน เพื่อปรับสภาพแวดล้อม และการจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน ทั้งนี้ได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องแต่ละส่วนอย่างชัดเจน รวมทั้งประชาชนต้องมีส่วนร่วมในรูปแบบคณะกรรมการ มีการวางแผน การประเมินและการตรวจสอบการจัดการศึกษาร่วมกัน และให้ถือว่าการจัดทำ IEP เป็นเรื่องสำคัญ รัฐบาลมีหน้าที่สนับสนุนงบประมาณและช่วยเหลือในการพัฒนาบุคลากรให้สามารถบริการได้อย่างมีมาตรฐาน

- การจัดการศึกษาพิเศษในประเทศอังกฤษ

พุทธศักราช 2539 พระราชบัญญัติการศึกษาของประเทศอังกฤษ ระบุให้นักเรียนพิการหรือที่มีความต้องการจำเป็นทางการศึกษาได้เข้าเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไปให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นักเรียนเหล่านี้ต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพโดยไม่มีผลกระทบต่อนักเรียนทั่วไปและต้องมีการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสม โรงเรียนต้องสนับสนุนนักเรียน

ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาเป็นเฉพาะบุคคล ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับนักเรียนเหล่านี้

รายงานประจำปีของแต่ละโรงเรียน ต้องบรรจุนโยบายแต่ละด้านของโรงเรียนที่สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการ รายงานเหล่านี้จะต้องมีข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนพิการอยู่ด้วย คือ

1. นโยบายการรับนักเรียนพิการ ซึ่งรวมถึง
 - 1.1 ขั้นตอนการช่วยเหลือนักเรียนพิการที่ถูกเลือกปฏิบัติ
 - 1.2 การพยายามให้นักเรียนพิการได้เข้าถึงบริการและความช่วยเหลือต่าง ๆ ของโรงเรียน
2. การให้ข้อมูลแก่ พ่อแม่ ผู้ปกครองที่มีลูกพิการหรือที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโดยกำหนดแนวปฏิบัติ ดังนี้
 - 2.1 แจ้งพ่อแม่ ผู้ปกครองว่าทางโรงเรียนต้องประเมินและตรวจสอบความต้องการจำเป็นพิเศษของลูก
 - 2.2 ให้คำอธิบายเกี่ยวกับการดำเนินการและการติดตามผล
 - 2.3 แจ้งรายชื่อบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลเพิ่มเติม
 - 2.4 แจ้งพ่อแม่ ผู้ปกครองให้รู้ถึงสิทธิของลูกที่จะต้องได้รับการประเมินความต้องการจำเป็นพิเศษ
 - 2.5 หากผลการประเมินและการตรวจสอบแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความต้องการจำเป็นพิเศษ ผู้มีหน้าที่จะต้องทำรายการความต้องการจำเป็นพิเศษเหล่านั้น และแผนการช่วยเหลือ โดยกล่าวถึงรายละเอียดของการประเมินผลและการตรวจสอบ รายละเอียดบริการทางการศึกษาที่นักเรียนจะได้รับ รายชื่อโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งสามารถให้บริการทางการศึกษาพิเศษแก่นักเรียนได้ เป็นต้น

แนวทางการจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทยได้เน้นการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไป การให้การสนับสนุนนักเรียนพิการโดยต้องไม่มีผลกระทบต่อนักเรียนคนอื่น ๆ การให้ความสำคัญแก่ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้มีอำนาจหน้าที่ในท้องถิ่นซึ่งจะต้องเป็นผู้กำหนดนโยบายและวางแผนการจัดการเรียนร่วม และการช่วยเหลืออย่างชัดเจน เน้นการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ และครอบครัวให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน เห็นความสำคัญของการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และผู้บริหารจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินการให้นักเรียนพิการได้รับสิทธิการดูแลช่วยเหลือตามกฎหมาย

- การจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทย

ในประเทศไทยการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนพิการหรือที่มีความบกพร่องในปัจจุบันมีความคล้ายคลึงกับประเทศอื่น กล่าวคือ ได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายจากเดิมที่จัดให้เด็กและเยาวชนพิการเรียนในโรงเรียนเฉพาะความพิการเป็นนโยบายให้เรียนร่วมกับเด็กและเยาวชนทั่วไป นอกจากนี้ประเทศไทยได้ดำเนินงานด้านคนพิการโดยยึดถือกฎหมายเป็นหลัก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา ประเทศไทยโดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายเป็นแนวทางสู่การปฏิบัติการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนพิการ

การดำเนินงานด้านคนพิการของประเทศไทยมีพื้นฐานมาจากความเข้าใจในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และความเสมอภาคของบุคคลที่ต้องได้รับการพัฒนา ทำให้คนพิการไทยได้รับการพัฒนาและฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีหลากหลาย มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตอิสระในสังคมทัดเทียมคนทั่วไป ตลอดจนแก้ไขปัญหและอุปสรรคต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและทางสังคมให้กับคนพิการ และให้สังคมมีส่วนร่วมในการเกื้อกูลและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ (เบญจชลธารินทร์, 2548, น. 9-16)

ความหมาย “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ”

เด็กที่มีความต้องการพิเศษ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Children with Special Needs” หมายถึง เด็กที่ไม่อาจพัฒนาความสามารถได้เท่าที่ควรจากการเรียนการสอน ตามปกติ ทั้งนี้มีสาเหตุจากสภาพความบกพร่องทางร่างกายสติปัญญาและอารมณ์ จำเป็นต้องจัดการศึกษาพิเศษให้เหมาะสมกับลักษณะและความต้องการของเด็ก

เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นเด็กที่มีความต้องการทางการศึกษาและต้องการความช่วยเหลือแตกต่างไปจากเด็กปกติ เนื่องจากสาเหตุบกพร่องทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจและอารมณ์ ความด้อยโอกาสต่าง ๆ รวมถึงเด็กที่มีความสามารถพิเศษ การจัดการศึกษาในรูปแบบปกติจึงไม่สามารถให้เด็กเกิดการเรียนรู้และพัฒนาเต็มศักยภาพได้ จึงต้องจัดการศึกษาในลักษณะพิเศษ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลซึ่งจะมีรูปแบบและวิธีการจัดที่หลากหลาย เช่น การจัดการเรียนรู้ที่บ้าน การเรียนร่วมกับเด็กปกติ จัดเป็นโรงเรียนพิเศษเฉพาะ จัดในโรงพยาบาลหรือในสถานพินิจ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543, น. 6)

เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านต่าง ๆ (เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีปัญหาในการเรียน เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม เด็กที่มีปัญหาทางการพูดและภาษา เด็กออทิสติก เด็กที่ได้รับบาดเจ็บทางสมอง) เด็กปัญญาเลิศ เด็กด้อยโอกาสทางวัฒนธรรม และเด็กอื่น ๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือทางการศึกษา (ผดุง อารยะวิญญู, 2542, น. 35)

เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีความต้องการความช่วยเหลือทางการศึกษาที่ต่างไปจากเด็กปกติ อันเนื่องมาจากเหตุบกพร่องทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม หรือจากความด้อยโอกาส รวมถึงเด็กที่มีความสามารถพิเศษ (ฐาปกรณ์ อ่อนคำ, 2545, น. 9)

กล่าวโดยสรุป เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึงเด็กที่มีความบกพร่องหรือความผิดปกติทางร่างกาย ทางอารมณ์เห็น ทางทางการได้ยินหรือทางสติปัญญา รวมไปถึงเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ช้าหรือเร็ว เด็กที่มีพฤติกรรมบกพร่องในการปรับตัวเข้ากับสังคมซึ่งจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือทางการศึกษาพิเศษ จึงจะสามารถได้รับประโยชน์จากการศึกษา ตามศักยภาพ

ประเภทของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

เด็กที่มีความต้องการพิเศษในที่นี่จะกล่าวถึง 9 ประเภท คือ (อุบล เล่นวารี, 2542, น. 1-18)

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
2. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
3. เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา
4. เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย
5. เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม
6. เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้
7. เด็กสมาธิสั้น
8. เด็กออทิสติก
9. เด็กปัญญาเลิศ

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึง เด็กที่สูญเสียการได้ยินซึ่งอาจจะเป็นเด็กหูตึงหรือเด็กหูหนวกก็ได้ในการแบ่งแยกระดับการได้ยิน นักโสตวิทยาได้จำแนกไว้กว้าง ๆ คือ

น้อยกว่า-25 dB	เป็นระดับการได้ยินของคนปกติ
26-40 dB	เป็นการได้ยินของพวกที่หูตึงเล็กน้อย แต่ถ้าไม่สังเกตก็ไม่รู้เป็นเพียงแต่ฟังเสียงพูดเบา ๆ ไม่ถนัดและอาจพูดไม่ชัดบ้าง
41-55 dB	เป็นระดับการได้ยินของคนหูตึงปานกลาง พวกนี้จะเข้าใจสิ่งที่คนอื่น พูดได้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ นอกจากผู้พูด จะอยู่ในระยะใกล้หรือไม่ไกลกว่า 3 – 5 ฟุต
56-70 dB	เป็นระดับการได้ยินของคนหูตึงค่อนข้างมาก จนฟังภาษาพูดไม่ค่อยรู้เรื่อง
71-90 dB	เป็นพวกหูตึงขนาดหนัก คือ แม้แต่เสียงตะโกนก็ไม่ได้ยิน
91-dB	ขึ้นไปเป็นพวกหูหนวก บางครั้งอาจฟังเสียงดัง ๆ ได้บ้าง แต่มักเป็นการรับรู้ทางการสัมผัสเพื่อนเสียมากกว่า

2. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง เด็กที่มีสติปัญญาต่ำกว่าเด็กปกติทั่วไปซึ่งส่งผลให้เด็กเหล่านี้มีปัญหาในการปรับตัวทำให้เด็กไม่สามารถปรับตัวได้เหมือนเด็กปกติ พฤติกรรมดังกล่าวจะแสดงให้เห็นได้ตั้งแต่ในวัยเด็ก

ระดับสติปัญญาหรือเชาว์ปัญญา เป็นเกณฑ์ที่ใช้วัดสติปัญญา ความคิดความสามารถของบุคคล เป็นระดับปริมาณที่ชี้ถึงความสามารถของบุคคลว่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าหรือสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในระดับอายุเดียวกันซึ่งเรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า ระดับไอคิว (IQ)

ระดับไอคิวเฉลี่ยของบุคคลทั่วไปคือ 90-109 หรือ 90-110 หากมีระดับไอคิวต่ำกว่า 90 ลงมาถือว่ามี ความบกพร่องทางสติปัญญาซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

ก. เด็กเรียนช้า หมายถึง เด็กที่มีความสามารถในการเรียนต่ำกว่าเด็กปกติ และมีความต้องการด้านการเรียนรู้ในรูปแบบของการศึกษาพิเศษเต็มเวลาหรือบางเวลาในชั้น

พิเศษในโรงเรียนปกติและเด็กเหล่านี้จะมีระดับไอคิวประมาณ 70–90 จัดเป็นพวกขาดทักษะในการเรียนรู้หรือมีความบกพร่องทางสติปัญญาเพียงเล็กน้อย

ข. เด็กปัญญาอ่อน หมายถึง เด็กที่มีภาวะพัฒนาการของจิตใจหยุดชะงัก หรือเจริญไม่เต็มที่ซึ่งแสดงลักษณะเฉพาะ คือ มีระดับสติปัญญาต่ำ มีความสามารถในการเรียนรู้ต่ำ มีพัฒนาการทางกายล่าช้าไม่เหมาะสมกับวัย มีความสามารถจำกัดในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม เด็กปัญญาอ่อนแบ่งตามระดับเชาว์ปัญญาได้ 4 กลุ่ม คือ

1. ปัญญาอ่อนขนาดหนักมาก มีระดับไอคิวต่ำกว่า 20 ไม่สามารถเรียนรู้ทักษะด้านต่าง ๆ ได้เลย ต้องการเฉพาะการดูแลรักษาพยาบาลเท่านั้น

2. ปัญญาอ่อนขนาดหนัก มีระดับไอคิว 20–34 ไม่สามารถเรียนได้ ต้องการเฉพาะการฝึกหัดการช่วยเหลือตัวเองในกิจวัตรประจำวันเบื้องต้นง่าย ๆ

3. เด็กปัญญาอ่อนขนาดปานกลาง พอฝึกอบรมได้มักใช้คำย่อว่า T.M.R. (Trainable Mentally Retarded) มีระดับไอคิว 25–49 พอที่จะฝึกอบรมและเรียนทักษะเบื้องต้นง่าย ๆ ได้ เช่น เรียนเลขเบื้องต้น อ่านและเขียนคำง่าย ๆ ได้บ้าง สามารถฝึกอาชีพหรือทำงานง่าย ๆ ที่ไม่ต้องใช้ความละเอียดลออได้ กลุ่มนี้ต้องการเรียนและฝึกอบรมในโปรแกรมการศึกษาพิเศษในชั้นพิเศษหรือโรงเรียนพิเศษ

4. ปัญญาอ่อนขนาดน้อย หรือพอเรียนได้มักใช้คำย่อว่า E.M.R. (Educable Mentally Retarded) มีระดับไอคิว 50–70 เด็กกลุ่มนี้พอจะเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาได้ในชั้นเรียนพิเศษ และให้หลักสูตรตามหลักการศึกษาพิเศษและสามารถฝึกอาชีพและงานง่าย ๆ ได้

เด็กปัญญาอ่อนกลุ่มที่ 4 และเด็กเรียนช้านี้เองคือเด็กที่เราพบในโรงเรียนปกติหรือจัดเป็น “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” โดยที่เด็กพอช่วยตนเองได้ ครูและผู้ปกครองจึงไม่ทราบปัญหาจนเข้าเรียนไประยะหนึ่งแล้วพบว่าเด็กเรียนไม่ทันเพื่อน ซึ่งสมัยก่อนครูจะลงสมุดรายงานแจ้งผู้ปกครองว่าเด็กมีสติปัญญาทึบ

สำหรับเด็กปัญญาอ่อนกลุ่ม 1–3 นั้น มักมีลักษณะที่ปรากฏชัดตั้งแต่วัยเด็ก เพราะมักจะมีคามผิดปกติทางด้านอื่น ๆ เช่น การเคลื่อนไหวช้า นั่งและเดินได้ช้ากว่าปกติ มีปัญหาทางการพูด เด็กปัญญาอ่อนบางคนอาจเดินไม่ได้ หรือพูดไม่ได้ กล้ามเนื้อทำงานไม่ประสานกัน ไม่สนใจต่อตนเองและสภาพแวดล้อม น้ำลายไหลและอาจมีความบกพร่องด้านอื่น ๆ อีก เด็กปัญญาอ่อนทั้ง 3 กลุ่มนี้จึงมักจะไม่นับบอยนักในโรงเรียนปกติ

3. เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา หมายถึง เด็กตาบอดหรือตาบอดบางส่วน

1. เด็กตาบอด หมายถึง เด็กที่มีสายตาเหลืออยู่น้อยมาก หรือไม่มีเลย แม้จะได้รับการแก้ไขแล้ว จึงไม่สามารถใช้สายตาในการเรียนหนังสือได้ เป็นผู้มีสายตาภายหลังการแก้ไข 20 / 200

2. เด็กตาบอดบางส่วน หมายถึง เด็กที่มีสายตาบกพร่อง แต่ภายหลังจากการแก้ไขแล้ว สามารถมองเห็นได้บ้าง จึงสามารถใช้สายตาในการเรียนหนังสือได้บ้าง เป็นผู้มีสายตาภายหลังการแก้ไขอยู่ระหว่าง 20/70 และ 20/200

4. เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย

เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หมายถึง เด็กที่ลำตัว แขนหรือขาผิดปกติทำให้เด็กไม่อาจเรียนในสภาพแวดล้อมกับเด็กปกติได้ จึงมีความจำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมใหม่ให้สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของเด็กประเภทนี้ซึ่งอาจรวมไปถึงเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังที่ต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลเป็นเวลานานติดต่อกัน

เด็กที่พิการทางร่างกายและมีความบกพร่องทางสุขภาพ จำแนกได้ดังนี้

1. ซีพี หรือ ซีรีบรัล พัลซี (Cerebral palsy) หมายถึงการเป็นอัมพาตเนื่องจากระบบประสาทสมองพิการ ซึ่งทำให้เกิดกลุ่มอาการผิดปกติ เช่น การเคลื่อนไหว การพูดการได้ยิน ผิดปกติพัฒนาการล่าช้า ความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กซีพี ที่พบส่วนใหญ่มี 4 ประเภท คือ

- ก. อัมพาตเกร็ง (spastic) ของแขนขา หรือครึ่งซีก
- ข. อัมพาตของลีลาการเคลื่อนไหวผิดปกติ (athetoid) จะควบคุมการเคลื่อนไหวและบังคับให้ไปในทิศทางที่ต้องการไม่ได้
- ค. อัมพาตสูญเสียการทรงตัว (ataxic) การประสานงานของอวัยวะไม่ดี
- ง. อัมพาตตึงแข็ง (rigid) การเคลื่อนไหวแข็ง ข้ำ ร่างกายมีอาการสั่นกระตุกอย่างบังคับไม่ได้

2. มัสคิวลาร์ ดิสโทรฟี (muscular dystrophy) เกิดจากสมองประสาทส่วนนั้น ๆ เสื่อมสลายตัวโดยไม่ทราบสาเหตุ กล้ามเนื้อแขนขาจะค่อย ๆ อ่อนกำลัง เด็กจะเดินหกล้มบ่อย เดินเขย่งปลายเท้า ขาไม่มีแรง ต้องใช้เท้าโต๊ะหรือเก้าอี้เพื่อลุกยืนขึ้น อาการอาจเลวลงช้าหรือเร็วตามสภาพของเซลล์กล้ามเนื้อที่เสื่อมสมรรถภาพ ต่อมาจะเดินไม่ได้ นั่งไม่ได้ ทำยสุดต้องนอนอยู่กับที่จะมีความพิการซ้อนในระยะหลังคือความจำเลวลง สติปัญญาเสื่อม

3. โรคทางระบบกระดูกกล้ามเนื้อ (Orthopedic) ที่พบบ่อยได้แก่

ก. พิกการแต่กำเนิด เช่น เท้าแป (club foot) กระดูกข้อสะโพกเคลื่อน อัมพาตครึ่งท่อน เนื่องจากกระดูกไขสันหลังส่วนล่างไม่ติด (spina bifida) ทำให้เกิดความพิการของไขประสาทสันหลังส่วนนั้น ๆ จึงสูญเสียความรู้สึกเจ็บปวด กลั้นอุจจาระ ปัสสาวะไม่ได้ อาจมีน้ำคั่งในสมอง และกระดูก เท้าพิการ เช่น เท้าแป เด็กประเภทนี้จะยืน เดินโดยใช้กายอุปกรณ์เสริม

ข. พิกการด้วยโรคติดต่อ (infection) เช่น วัณโรค กระดูกหลังโกง กระดูกหู เป็นต้น แผลเรื้อรัง มีหนอง เศษกระดูกทำให้กระดูกส่วนนั้นพิการ เช่น ขาสั้นเพราะการเจริญของกระดูกขาหยุดชะงัก

ค. กระดูกหัก ข้อเคลื่อน ข้ออักเสบ มีความพิการเนื่องจากไม่ได้รับการรักษาที่ถูกต้องหรือทันที่ที่ภายหลังได้รับบาดเจ็บ

4. โปลิโอ อัมพาตชนิดกล้ามเนื้ออ่อนแรง ไม่มีกำลังในการเคลื่อนไหวต่อมาทำให้มีอาการกล้ามเนื้อลีบเล็ก แต่ไม่มีผลกระทบต่อสติปัญญา เพียงพิการแขนขา ยืน เดิน ไม่ได้ หรืออาจรับสภาพให้ยืน เดิน ได้ด้วยกายอุปกรณ์เสริม

5. แขน ขา ด้วนแต่กำเนิด รวมทั้งเด็กที่เกิดมาด้วยลักษณะของอวัยวะที่มีความเจริญเติบโตผิดปกติ เช่น นิ้วมือนิดเกิน 3 - 4 นิ้ว มีแต่แขนท่อนบนต่อกับนิ้วมือ ไม่มีข้อศอก ข้อมือ เป็นต้น เด็กที่แขนขาด้วนเนื่องจากประสบอุบัติเหตุ ภัยอันตรายในวัยเรียนก็พบมาก พวกที่เป็นมาแต่กำเนิด จะได้รับการใส่กายอุปกรณ์เทียมเมื่ออายุน้อย และสามารถปรับตัวได้แล้วเมื่อเริ่มเข้าเรียน แต่เด็กที่เป็นภายหลังเมื่อได้รับการบำบัดรักษาปรับสภาพและฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว แม้สามารถเดินและใช้มือได้ด้วยกายอุปกรณ์เทียม ก็ยังต้องการการปรับตัวปรับใจอีกระยะหนึ่ง

6. โรคกระดูกอ่อน เด็กไม่เจริญเติบโตสมวัย ตัวเตี้ย มีลักษณะข้อกระดูกผิดปกติ กระดูกยาวบิดเบี้ยวเห็นได้ชัดเจนจากกระดูกหน้าแข้ง

7. โรคลมชัก เป็นลักษณะอาการที่เนื่องมาจากความผิดปกติของระบบสมองที่พบบ่อยมี 3 ประเภท คือ

ก. ลมบ้าหมู (grand mal) เป็นชนิดรุนแรง เมื่อเป็นจะหมดสติและความรู้สึกในขณะชัก กล้ามเนื้อเกร็ง หรือแขนขากระตุก กัดฟัน กัดลิ้น อาจชักเป็นระยะสั้น หรือนานหลายนาทีครั้งเดียวหรือหลายครั้งติดต่อกัน ภายหลังการชักเด็กจะซึม อ่อนเพลียหรือหลับ และจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างชักไม่ได้

ข. พิติต มอล (petit mal) เป็นอาการชักชั่วระยะสั้น ๆ 5 -10 นาที พบมากในเด็กวัยเรียนขณะมีอาการ เด็กจะหยุดชะงักในท่าก่อนชัก นิ่งเฉย หลังจากนั้นก็จะเรียนหนังสือหรือทำกิจกรรมต่อเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น

ค. พาร์เชียล คอมเพลกซ์ (partial complex) หรือไซโคมอเตอร์ (psychomotor) หรือ เทมโปรัลโลบ (temporal lobe) เกิดอาการเป็นระยะ ๆ ตั้งแต่ไม่กี่วินาทีจนถึงหลาย ๆ ชั่วโมง ระหว่างมีอาการอาจกัดริมฝีปาก ทำท่าทางบางอย่างคล้ายไม่ตั้งใจ ไม่รู้สึกตัว ถูกตามแขนขาเดิน บางคนอาจเกิดความโกรธ หรือโมโห หลังชักอาจจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้และต้องการนอนพัก

8. โรคระบบทางเดินหายใจ โดยมีอาการเรื้อรังของโรคปอด เช่น หอบหืด วัณโรค ปอดบวม ที่มีอาการรุนแรง ที่เป็นระยะยาวจนเกิดโรคแทรกซ้อน ปอดแฟบ

9. โรคเบาหวานในเด็ก เกิดจากร่างกายไม่สามารถใช้กลูโคสได้อย่างปกติ เพราะขาดอินซูลิน

10. โรคข้ออักเสบรูมาตอยด์ มีอาการปวดตามข้อเข่า ข้อเท้า ข้อศอก ข้อนิ้วมือ

11. โรคคีรีชะโต เนื่องจากน้ำคั่งในช่องสมอง ส่วนมากเป็นแต่กำเนิด ถ้าได้รับการวินิจฉัยโรคเร็ว และรับการรักษาอย่างถูกต้อง สภาพความพิการจะไม่รุนแรง เด็กสามารถปรับสภาพได้ และพื้นฐาน สมรรถภาพได้ เช่นเด็กปกติ และถ้าไม่ได้รับการรักษาจะมีอาการอัมพาตของแขนและขา สติปัญญาบกพร่องหรือมีอาการชักบ่อย ๆ

12. โรคหัวใจ ส่วนมากเป็นแต่กำเนิด เด็กจะตัวเล็ก เติบโตไม่สมบูรณ์ ซีดเขียว หอบ เหนื่อยง่าย อ่อนเพลีย ไม่แข็งแรงตั้งแต่กำเนิด ที่มีอาการมากจะปากเขียว เล็บมือเล็บเท้าเขียว ถ้าได้รับการผ่าตัดรักษาในวัยทารก เด็กจะมีสุขภาพสมบูรณ์เหมือนปกติได้

5. เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม หมายถึง เด็กที่แสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากเด็กทั่วไป และพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนนี้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็กและของผู้อื่น พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนนี้เป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างเด็กกับสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กและ/หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในตัวเด็กเอง

6. เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้

เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้หรือเรียกย่อ ๆ ว่า LD (Learning Disability) หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องในกระบวนการทางจิตวิทยา ทำให้เด็กมีปัญหาในการใช้ภาษาทั้งในการฟัง การอ่าน การพูด การเขียนและการสะกดคำ หรือมีปัญหาในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ปัญหา

ดังกล่าวมิได้มีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางร่างกาย เช่น ขา ลำตัว สายตา การได้ยิน ระดับสติปัญญา อารมณ์และสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก

7. เด็กสมาธิสั้น

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กสมาธิสั้น

ADD ย่อมาจาก (Attention Deficit Disorder) หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องด้านสมาธิ

ADHD ย่อมาจาก ((Attention Deficit Hyperactive Disorder) หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องด้านสมาธิและอยู่นิ่งเฉยไม่ได้ ทั้ง 2 คำนี้ อาจเรียกรวมกันว่า “เด็กสมาธิสั้น”

เด็กสมาธิสั้น เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทหนึ่ง มีปัญหาในการเรียน เช่นเดียวกับเด็ก LD เด็กเหล่านี้มักสนใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่นาน เสียสมาธิง่าย นิ่งเฉยไม่ได้ อารมณ์เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ยากแก่การพยากรณ์ พฤติกรรมดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการเรียน

เด็ก ADD/ADHD ไม่ใช่เด็กพิการแต่เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (ยกเว้นความบกพร่องซ้ำซ้อน) สมาคมจิตแพทย์อเมริกา ได้ให้นิยาม เด็ก ADHD ว่าเป็นเด็กที่มีความบกพร่องเกี่ยวกับสมาธิ พฤติกรรมนี้จะสังเกตได้ก่อนเด็กมีอายุ 7 ขวบและแสดงพฤติกรรมติดต่อกันเป็นเวลอย่างน้อย 6 เดือน พฤติกรรมนี้เด็กอาจแสดงออกที่บ้านหรือที่โรงเรียนก็ได้

ลักษณะเด่นของเด็กประเภทนี้คือ มีสมาธิสั้นและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาหรือแสดงพฤติกรรมทั้ง 2 อย่าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. ความไม่มีสมาธิ ได้แก่

- 1) ไม่สนใจรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ทำงานสะเพร่าไม่เรียบร้อย
- 2) ให้ความสนใจต่อกิจกรรมการเรียน การเล่นในช่วงระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น
- 3) ไม่ฟังครูพูด ไม่ฟังใครพูดทั้งสิ้น
- 4) ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง จึงทำให้เด็กทำงานที่มอบหมายไม่เสร็จ (ไม่ใช่เพราะไม่เข้าใจคำสั่งหรือต่อต้านคำสั่ง เด็กเข้าใจ ไม่ต่อต้านแต่ไม่สนใจทำ)
- 5) มีความลำบากในการจัดสิ่งของให้เป็นหมวดหมู่ หรือไม่สามารถจัดกิจกรรมให้เป็นระบบได้
- 6) หลีกเลียงงานที่ตนไม่ชอบ (เช่น การบ้าน กิจกรรม) และเป็นงานที่ต้องใช้ความพยายาม

7) ทำของหายบ่อย ๆ โดยเฉพาะสิ่งของที่จำเป็นในการเรียน เช่น ดินสอ ปากกา สมุดจดงาน การบ้าน ของเล่น เป็นต้น

8) เสียสมาธิง่าย วอกแวกเป็นนิจเมื่อมีสิ่งกระตุ้นจากภายนอก

9) ลืมง่าย สังเกตได้จากการประกอบกิจวัตรประจำวัน

เด็กจะต้องแสดงพฤติกรรมอย่างน้อย 6 อย่างเป็นเวลาติดต่อกันอย่างน้อย 6 เดือน

ข. การไม่อยู่นิ่ง

1) เล่นมือ เล่นเท้าของตนเองหรือลูกบอลที่นิ่ง

2) ลุกจากที่นั่งบ่อย ๆ

3) วิ่งหรือปีนป่ายในสถานการณ์ที่คนอื่นนั่งเรียบร้อยแล้ว

4) มีความลำบากในการร่วมกิจกรรมที่ต้องการความสงบ

5) พูดมาก

6) มีอาการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ เหมือนถูกควบคุมด้วยเครื่องยนต์กลไก

7) ตอบคำถามด้วยเสียงดังในทันทีทันใด ก่อนที่ครูจะจบคำถาม

8) มีปัญหาในการรอรับบริการ เช่น การเข้าแถวในโรงเรียน การเข้าคิว

การรอโอกาสในการเล่นเกม

9) ขัดจังหวะ รบกวนผู้อื่นอยู่เป็นนิจ

เด็กจะต้องแสดงพฤติกรรมอย่างน้อย 6 อย่างเป็นเวลาติดต่อกันอย่างน้อย 6 เดือนติดต่อกันจึงจะเป็นเด็ก ADD/ADHD

8. เด็กออทิสติก

เด็กออทิสติก คือ เด็กที่มีความผิดปกติด้านพัฒนาการทางสังคม อารมณ์ และการสื่อสาร อาจมีหรือไม่มีภาวะปัญญาอ่อนร่วมด้วยก็ได้ อาการแรกพบมักอยู่ในช่วงอายุ 30-36 เดือน หรือ 3 ขวบแรกของชีวิต สำหรับพัฒนาการทางร่างกายปกติดี ยกเว้นในกรณีที่มีภาวะปัญญาอ่อนร่วมด้วยก็จะมีพัฒนาการทางร่างกายล่าช้าได้

อาการของเด็กออทิสติกที่กล่าวข้างต้นคือ อาการที่เป็นปัญหาทางจิตเวชเด็ก อย่างรุนแรงที่เรียกว่าออทิสซึม ซึ่งเป็นอาการที่เกิดจากความผิดปกติทางระบบประสาท แต่ยังไม่มีการสรุปสาเหตุที่แน่ชัดว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุจากการเลี้ยงดู ความเครียดจากสภาวะแวดล้อมหรือปัจจัยทางชีวภาพ เช่น พันธุกรรม

9. เด็กปัญญาเลิศ

เด็กปัญญาเลิศ หมายถึง เด็กที่มีความสามารถทางสติปัญญา และความถนัดเฉพาะทางอยู่ในระดับสูงกว่าเด็กอื่นในวัยเดียวกัน คำที่ใช้ในความหมายนี้มีอยู่หลายคำ เช่น เด็กปัญญาเลิศ เด็กอัจฉริยะ เด็กฉลาด เด็กที่มีพรสวรรค์ ฯลฯ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ความหมายของคำว่า “เด็กปัญญาเลิศ” นั้นยังไม่ได้มีผู้ให้คำจำกัดความที่แน่นอนและเป็นที่ยอมรับกันทั่ว สำหรับในประเทศไทยเมื่อพูดถึงเด็กปัญญาเลิศก็มักนึกถึงเด็กที่เรียนเก่ง สอบได้คะแนนดี หรือถือเอาเรื่องของความถนัดเฉพาะทาง ซึ่งเรียกกันว่า พรสวรรค์ ในด้านที่เห็นได้ชัด เช่น ทางศิลปะและดนตรีเป็นหลัก ดังนั้นเด็กที่ไม่มีโอกาสแสดงความสามารถก็ไม่มีโอกาสได้ชื่อว่าเป็นเด็กปัญญาเลิศ

ในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้พยายามประชุมหาวิธีการคัดเลือกและส่งเสริมเด็กปัญญาเลิศ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าของประเทศ จึงได้นิยามคำว่า “ปัญญาเลิศ” ไว้เป็นกว้าง ๆ โดยรวมเด็กฉลาดไว้หลายประเภท กล่าวคือ “เด็กปัญญาเลิศ” หมายถึงเด็กซึ่งมีความสามารถดีเด่นเป็นที่ยอมรับของผู้เชี่ยวชาญในวงการที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้ต้องการแผนการศึกษาพิเศษและบริการพิเศษนอกเหนือไปจากเด็กปกติ เพื่อพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ให้ถึงขีดสูงสุด เด็กเหล่านี้ได้แก่เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และ/หรือมีความถนัดเฉพาะทางซึ่งอาจเป็นด้านใดด้านหนึ่งหรือรวมกันหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการเป็นผู้นำ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านศิลปะและดนตรี เป็นต้น

ความรู้เกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

1. เด็กที่มีความต้องการพิเศษส่วนมากมีปัญหาในการเรียนปานกลาง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีปัญหาในระดับรุนแรง
2. คนส่วนใหญ่เมื่อได้ยินคำว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะนึกถึงเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ความจริงแล้วเด็กดังกล่าวมีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้น เด็กที่มีความต้องการพิเศษส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีปัญหาในการเรียน มีปัญหาทางการพูดและภาษา มีปัญหาทางพฤติกรรมและมีความบกพร่องทางสติปัญญา
3. หากพิจารณาจากสถานภาพภายนอก เราไม่อาจบอกได้ว่าเด็กคนหนึ่งคนใดเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือไม่ เด็กปัญญาเลิศ เด็กที่มีปัญหาในการเรียน เด็กมีปัญหาในการพูดและภาษานั้นไม่สามารถตัดสินได้เพียงการมองจากสภาพร่างกายภายนอกได้

4. เด็กแต่ละคนอาจมีความพิเศษไม่เหมือนกัน เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา อาจมีปัญหาในการพูดและภาษา เด็กปัญญาเลิศอาจมีปัญหาในการเรียน เด็กตาบอดอาจเป็นเด็กอัจฉริยะก็ได้
5. อาจไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างความบกพร่องทางร่างกายกับระดับสติปัญญา เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายอาจมีระดับสติปัญญาในระดับสูง เด็กปัญญาอ่อนอาจไม่มีความบกพร่องทางร่างกาย
6. การศึกษาพิเศษ มิใช่การศึกษาสำหรับเด็กพิการเท่านั้น แต่เป็นการศึกษาที่จัดให้สำหรับเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเพิ่มเติมไปจากเด็กปกติได้รับ เด็กบางคนอาจมีความบกพร่องแต่เด็กบางคนอาจไม่มีสภาพความบกพร่อง เช่น เด็กฉลาดหรือเด็กปัญญาเลิศซึ่งต้องการจัดการการศึกษาที่แตกต่างไปจากเด็กปกติเช่นเดียวกัน ทั้งเด็กพิการและเด็กปกติที่ต้องการความช่วยเหลือ รวมเรียกว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษ (ทางการศึกษา) หรือย่อว่า เด็ก ตพ.
7. ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น เด็กสามารถทำอะไรได้บ้างหรือไม่ สามารถทำอะไรได้บ้าง มีความสำคัญยิ่งกว่าการที่เราทราบว่าเขาเป็นเด็กประเภทใด (อุบล เล่นวารี, 2545, น. 18-19)

การจัดการเรียนร่วม

ความหมายของการเรียนร่วม

การเรียนร่วม หมายถึง การจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่ เด็กพิการประเภทต่าง ๆ ได้เรียนร่วมกับเด็กปกติโดยคำนึงถึงความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อส่งเสริมให้เด็กเหล่านี้ได้มีโอกาสเรียนรู้และดำรงชีวิตในสังคมอย่างปกติสุข (กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2537, น. 1)

การเรียนร่วม หมายถึง การนำเอาคนพิการมาสู่สังคมปกติ ไม่ว่าจะด้านนันทนาการ หรือการศึกษา ในสมัยก่อนคนพิการมักถูกขังขังหรือแยกไว้เฉพาะกลุ่มต่างหาก แต่ในปัจจุบันจะเน้นที่การคัดแยกเพื่อช่วยเหลือคนพิการแต่เนิ่น ๆ (ศรียา นิยมธรรม, 2532, น. 37)

การเรียนร่วม หมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กพิเศษมีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กปกติ ตามความสามารถของแต่ละบุคคลโดยรับความช่วยเหลือตามความจำเป็นพิเศษเพื่อส่งเสริมให้ได้เรียนรู้และอยู่ร่วมในสังคมปกติอย่างเป็นสุข (จิตติมา อิมอุดม, 2543, น. 17)

การเรียนรู้ร่วม หมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนร่วมกับเด็กปกติตามความสามารถของแต่ละบุคคล โดยได้รับความช่วยเหลือตามความจำเป็นจากทุกฝ่ายเพื่อส่งเสริมให้เขาได้รับการศึกษาและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข (ปรีชา สวัสดิ์ทา, 2546, น. 13)

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ร่วม หมายถึง การจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนปกติตามความสามารถ โดยได้รับความช่วยเหลือตามความต้องการจำเป็นเพื่อให้ได้รับการศึกษาและอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความเป็นมาของการเรียนรู้ร่วม

การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในยุคต้น ๆ เป็นการส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนพิเศษที่จัดตั้งขึ้นสำหรับเด็กเหล่านี้โดยเฉพาะ เช่น โรงเรียนสอนคนหูหนวก โรงเรียนสอนคนตาบอด เป็นต้น ในประเทศทางตะวันตกที่ระบบการศึกษาเจริญก้าวหน้ามาแล้วนั้น พิจารณาเห็นว่าโรงเรียนพิเศษที่จัดตั้งขึ้นสำหรับเด็กเฉพาะกลุ่มพวกนั้น ไม่เหมาะสมหลายประการติดหลักการที่จัดแยกเด็กออกเป็น “ชนส่วนน้อย” ของสังคม และขัดแย้งกับสิทธิพื้นฐานของเด็ก และของผู้ปกครองที่เด็กควรมีสิทธิเลือกที่จะเรียนร่วมในโรงเรียนปกติหรือเรียนในโรงเรียนพิเศษ จึงมีแนวโน้มที่จะให้เด็กเรียนร่วมในโรงเรียนปกติมากขึ้น รัฐบาลของหลายประเทศจึงกำหนดมาตรการให้โรงเรียนจัดการเรียนร่วม ดังนั้นแนวโน้มในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา เด็กที่มีความต้องการพิเศษจึงเข้าเรียนในโรงเรียนปกติมากขึ้น เด็กที่อยู่ในโรงเรียนพิเศษอยู่แล้วที่พอจะเรียนร่วมได้ก็ย้ายออกมาเรียนร่วมในโรงเรียนปกติจนทำให้เด็กในโรงเรียนพิเศษลดลงมาก บางแห่งต้องปิดไปเนื่องจากไม่มีเด็กเข้าเรียน

อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ร่วมจะต้องพิจารณาถึงประเภท และความรุนแรงของความบกพร่อง เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายส่วนใหญ่อยู่นในโรงเรียนพิเศษ มีเข้าเรียนในโรงเรียนเรียนร่วมบ้างแต่ไม่มากนัก เด็กที่มีความบกพร่องในระดับปานกลางให้เข้าเรียนร่วมมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีปัญหาในการเรียน เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมไม่รุนแรงเด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนปกติ

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวทางในการจัดการศึกษาพิเศษในปัจจุบันเป็นไปในแนวทางการเรียนรู้ร่วมไม่ว่าจะเป็นแบบเรียนร่วมเต็มเวลา เรียนร่วมบางเวลา หรือการเรียนรวม ผู้ปกครองไม่นิยมส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนพิเศษ ทำให้เด็กในโรงเรียนพิเศษลดลงจนบางแห่งต้อง

ปิดโรงเรียน บางแห่งไม่ปิดแต่รับเด็กปกติเข้าไปเรียนกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วย (ผดุง อารยะวิญญู, 2542, น. 3-4)

รูปแบบการเรียนรู้ร่วม

การเรียนรู้ร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติอาจกระทำได้หลายลักษณะดังนี้ (อุบล เล่นวารี, 2542, น. 22-24)

1. เรียนร่วมในชั้นปกติ เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ และเรียนเหมือนเด็กปกติทุกประการ เด็กที่จะเข้าเรียนในลักษณะนี้ได้ควรเป็นเด็กที่มีความพิการน้อยมีความฉลาดและความพร้อมในด้านการเรียนตลอดจนวุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคม
2. เรียนร่วมในชั้นปกติและมีครูพิเศษให้คำปรึกษา การเรียนรู้วิธีนี้คล้ายคลึงกับวิธีแรก กล่าวคือ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติเต็มเวลา แต่มีครูการศึกษาพิเศษคอยช่วยเหลือครูประจำชั้นและครูประจำวิชา ครูการศึกษาพิเศษนี้อาจเรียกว่า ครูที่ปรึกษา ครูประเภทนี้ไม่ทำการสอนโดยตรงแต่ให้คำแนะนำแก่ครูที่สอนเด็ก เช่น แนะนำชี้แจงให้ครูที่สอนชั้นเรียนร่วมเข้าใจความต้องการและความสามารถของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีสอนตลอดจนการปฏิบัติต่อเด็ก จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็ก และช่วยประเมินผลพัฒนาการในการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นต้น
3. เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเวียนสอน เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติและรับบริการด้านการสอนเพิ่มเติมจากครูการศึกษาพิเศษซึ่งจะเดินทางไปตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก เนื่องจากมีจำนวนเด็กในแต่ละโรงเรียนไม่มากนัก (อาจประมาณ 2-3 คนต่อโรงเรียน) ครูจึงเดินทางจากโรงเรียนหนึ่งไปยังโรงเรียนหนึ่ง เมื่อครบสัปดาห์ก็วนกลับมาสอนเด็กกลุ่มเดิมในโรงเรียนเดิมอีก จึงเรียกครูประเภทนี้ว่าครูเดินสอนหรือครูเวียนสอน
4. เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเสริมวิชาการหรือครูการศึกษาพิเศษที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ในห้องเสริมวิชาการ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษจะเข้ามาเรียนกับครูเสริมวิชาการวันละ 1-2 ชั่วโมง หรือมากกว่านี้นั้นขึ้นอยู่กับความต้องการพิเศษเด็ก เด็กทุกคนที่เข้ามาเรียนในห้องนี้จะต้องมีตารางเรียนที่กำหนดไว้แน่นอน ครูเสริมวิชาการอาจมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ขึ้นอยู่กับจำนวนเด็กและประเภทของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การสอนเด็กอาจกระทำเป็น

รายบุคคล หรือสอนเป็นกลุ่ม ๆ ก็ได้ และสอนในเนื้อหาที่เด็กไม่ได้รับการสอนในชั้นปกติหรือเนื้อหาที่เด็กมีปัญหา นอกจากการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษแล้วครูเสริมวิชาการยังมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแก่ครูปกติในการปฏิบัติต่อเด็กประเภทนี้อีกด้วย

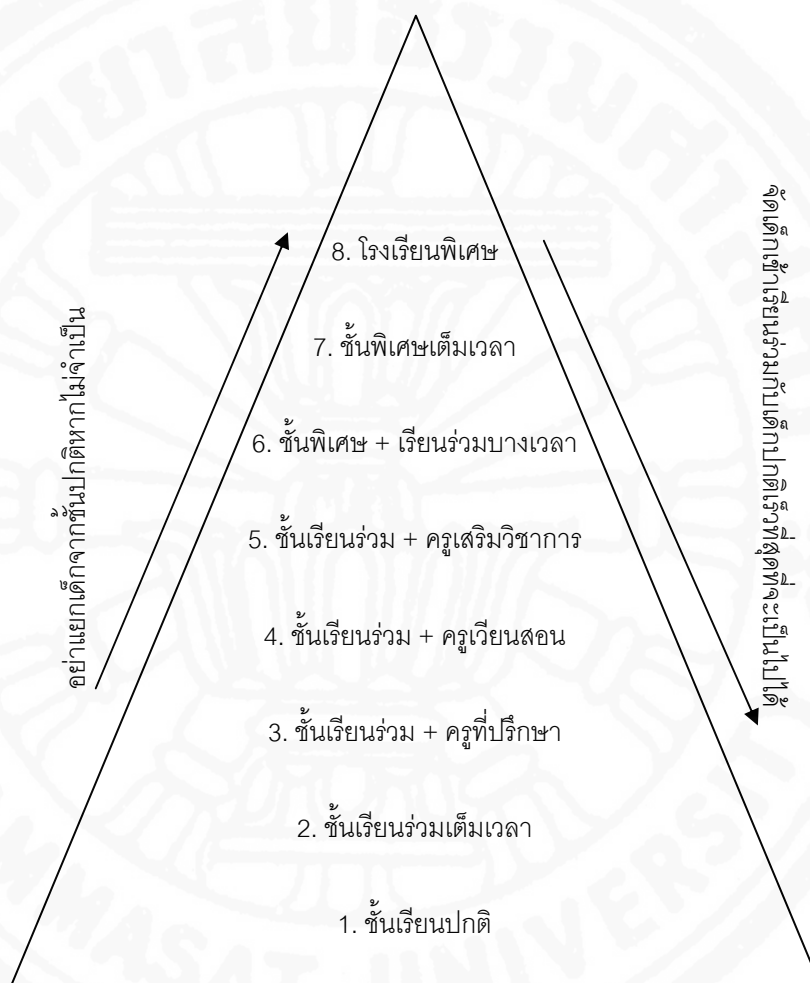
ห้องเสริมวิชาการ (Resource room) เป็นห้องที่มีขนาดเท่ากับห้องเรียนหรือมีขนาดใหญ่กว่าหรือเล็กกว่าห้องเรียนได้ ในห้องนี้มีอุปกรณ์เครื่องมือ ตลอดจนเอกสารและหนังสือที่จำเป็นต้องใช้ในการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หากห้องนี้มีขนาดใหญ่และมีเครื่องมือและอุปกรณ์มาก และให้บริการแก่เด็กอย่างกว้างขวางอาจเรียกว่าเป็นศูนย์วิชาการ (resource center)

5. ชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติ และเรียนร่วมบางเวลาเป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษไว้ในชั้นเดียวกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีครูประจำชั้นสอนแทบทุกวิชา ยกเว้นบางวิชาที่เด็กต้องไปเรียนร่วมกับเด็กปกติ เช่น พลศึกษา ศิลปะ หรือกิจกรรมนอกหลักสูตรอื่น ๆ

6. ชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติ เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีความบกพร่องประเภทเดียวกันไว้เป็นกลุ่มเดียวกัน และเป็นกลุ่มขนาดเล็ก เด็กเหล่านี้เรียนในชั้นพิเศษตลอดเวลา ครูประจำชั้นสอนทุกวิชา การเรียนร่วมในลักษณะนี้เหมาะสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษค่อนข้างมาก

การจัดการเรียนร่วมในลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพความพิการและความพร้อมของเด็ก เด็กที่มีความพิการน้อยและมีความพร้อมสูงอาจจัดให้เรียนร่วมเต็มเวลา เด็กที่มีความพิการมากขึ้นและมีความพร้อมน้อยอาจจัดให้เรียนในชั้นเรียนพิเศษลดหลั่นกันไปตามภาพประกอบและขยายรูปแบบเพิ่มเติม ดังในภาพประกอบ

ภาพที่ 1
รูปแบบการจัดศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
(Reynolds & Birch, 1977)

ในการจัดการเรียนร่วมไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนร่วมในรูปแบบใด ย่อมจะต้องมีหลักการในการจัดการร่วมด้วย เนื่องจากการจัดการมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรเพื่อให้การดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ มีผู้ให้ความหมายของการจัดการไว้หลายท่าน เช่น

การจัดองค์กร หมายถึง ความพยายามของผู้บริหารที่จะให้มีหนทางสำหรับการปฏิบัติงานให้สำเร็จผลตามแผนงานที่ได้วางเอาไว้ หน้าที่การ จัดองค์กรนี้เป็นหน้าที่ที่ต่อเนื่องจากขั้นของการใช้ความสามารถ ในด้านคิดวางแผนจนเสร็จสิ้นเป็นแผนงานต่าง ๆ กล่าวคือ ภายหลัง

จากที่ได้กำหนดแผนงานเอาไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้บริหารจะต้องดำเนินการเตรียมการให้มีสื่อ หรือมีหนทางที่จะช่วยให้มีการทำงานตามแผนนั้น ๆ ให้ลุล่วงไปได้ (ธงชัย สันติวงษ์, 2543, น. 220)

การจัดการ คือ ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ (สมคิด บางโม, 2547, น. 59)

การบริหาร หมายถึง การทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปร่วมกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ร่วมกัน (เฮอริเบิร์ต ไชมอน อ้างถึงใน สมคิด บางโม, 2547, น. 59)

การจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ เป็นอุปกรณ์การจัดการ (แฮโรลด์ คูนตซ์ อ้างถึงใน สมคิด บางโม, 2547, น. 59)

การจัดการ คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น (พีเตอร์ ดรักเกอร์ อ้างถึงใน สมคิด บางโม, 2547, น. 59)

กล่าวโดยสรุป การจัดการ หมายถึง ศิลปะในการทำงานของผู้บริหารโดยใช้คน เงิน วัสดุสิ่งอุปกรณ์เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้วางแผนเอาไว้

ทรัพยากรในการจัดการ

การจัดการกิจการต่าง ๆ จำเป็นต้องมีทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐานทางการจัดการ โดยทั่วไปถือว่าทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสำคัญของการจัดการมีอยู่ 4 ประการ ซึ่งรู้จักกันในนามของ 4 M ได้แก่

1. คน (Man) เป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมขององค์กรนั้น ๆ
2. เงิน (Money) ใช้สำหรับเป็นค่าจ้างและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ
3. วัสดุสิ่งของ (Material) หมายถึงอุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องมือต่างๆ รวมทั้งอาคารสถานที่ด้วย

4. ความรู้ด้านการจัดการ (Management) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ ปัจจัยในการบริหารทั้ง 4 ประการนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดการ เพราะประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์และคุณภาพของปัจจัยดังกล่าว (สมคิด บางโม, 2547, น. 61)

หลักการของการเรียนร่วม

ผดุง อารยะวิญญู (2542, น. 6-10) ได้กล่าวถึงหลักการเรียนร่วมไว้ ดังนี้

1. ความยุติธรรมในสังคม (Social Justice)

เด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อเด็กปกติทุกคนได้รับการศึกษาในโรงเรียนปกติ เด็กที่มีความต้องการพิเศษควรได้รับการศึกษาในโรงเรียนปกติด้วย หากกีดกันไม่ให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนปกติ หลายคนมีความเชื่อว่า นั่นคือความไม่ยุติธรรมในสังคม ที่ได้ไม่มีความยุติธรรมที่นั่นจะตามมาซึ่งความสับสนวุ่นวายในภายหลัง

นักการศึกษาจำนวนมากเชื่อว่า ความยุติธรรมในสังคมซึ่งจะนำมาซึ่งความสงบสุขในสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับความต้องการทางสังคมของเด็ก กล่าวคือ เด็กทุกคนรวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา ต้องการความรัก ต้องการความเข้าใจ ต้องการการยอมรับ ต้องการมีบทบาท และการมีส่วนร่วมในสังคม เพราะมนุษย์ทุกผู้ทุกนามล้วนเป็นสัตว์สังคมทั้งสิ้น การศึกษาพิเศษในอดีตที่ผ่านมามุ่งเน้นความแตกต่างมากกว่ามุ่งเน้นความเหมือน มุ่งเน้นจุดอ่อนหรือความไม่สามารถของเด็กแทนที่จะเน้นความสามารถซึ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความสามารถมากมาย บางคนมีความสามารถมากกว่าคนปกติเสียอีก ดังนั้นแนวทางการจัดการศึกษาพิเศษจึงมุ่งเน้นความสามารถของเด็กและการยอมรับของสังคม

2. การคืนสู่ภาวะปกติ (Normalization)

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมามีความเคลื่อนไหวในการจัดการศึกษาพิเศษในลักษณะที่เป็นการคืนสู่ภาวะปกติ ซึ่งหมายถึง การจัดสภาพการใด ๆ เพื่อให้ผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านต่าง ๆ สามารถได้รับการเช่นเดียวกับคนปกติ เช่น ในด้านที่อยู่อาศัย ในอดีตคนพิการมักถูกส่งเข้าไปอยู่รวมกันในสถานสงเคราะห์ต่อมาได้มีการสร้างบ้านสำหรับคนพิการขึ้นในชุมชนเพื่อให้เขาดำรงชีพอยู่ในสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การสร้างสถานสงเคราะห์คนพิการในรูปแบบต่าง ๆ จึงลดลงและหันมาให้บริการแก่ผู้บกพร่องในลักษณะดังกล่าวแทน ผู้ที่มีความบกพร่องอาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬา ดนตรี ศิลปะ วัฒนธรรมต่าง ๆ เช่นเดียวกับคนปกติ

ความเคลื่อนไหวนี้ มีขึ้นในระบบการศึกษาเช่นเดียวกัน มีการหยุดขยายงานโรงเรียนเฉพาะหรือโรงเรียนพิเศษ เช่น โรงเรียนโสตศึกษา โรงเรียนสอนคนตาบอดแต่หันมาส่งเสริมให้เด็กได้เรียนในโรงเรียนปกติ เด็กที่อยู่ในโรงเรียนเฉพาะทั้งหลายก็ถูกส่งกลับบ้าน เพื่อให้เข้าเรียนในโรงเรียนใกล้บ้าน โรงเรียนพิเศษเป็นจำนวนมากจึงถูกปิดลง

3. สภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุด (Least Restrictive Environment)

หลักการสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษาพิเศษก็คือการจัดให้เด็กเรียนในสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุด จึงจะเป็นผลดีกับเด็กมากที่สุดโดยเด็กได้รับผลประโยชน์มากที่สุด โรงเรียนพิเศษ เช่น โรงเรียนโสตศึกษา โรงเรียนศึกษาพิเศษหรือโรงเรียนเฉพาะประเภทอื่น ๆ รวมถึงชั้นพิเศษด้วย จัดอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่มีข้อจำกัด เนื่องจากเด็กต้องถูกจำกัดให้อยู่ในโรงเรียนเฉพาะไม่สามารถเรียนในโรงเรียนปกติได้ โรงเรียนเรียนร่วมเป็นโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้กับทุกคนรวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาด้วย เปิดโอกาสให้ครูได้เข้าใจเด็กว่าในโลกนี้ยังมีเด็กประเภทนี้อยู่ในโลก อยู่ร่วมกับสังคมของเราเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะเอาเขาไปนาเอาตาไปไร่ ไม่ยอมเห็น ไม่ยอมรับเด็กเหล่านี้ต่อไปไม่ได้อีกแล้ว ครูและผู้ปกครองควรจะยอมรับว่ามนุษย์เรานั้นมีความหลากหลายและความหลากหลายคือ ความเป็นมนุษย์และความเป็นสังคมของมนุษย์ด้วยความเข้าใจอันนี้เป็นความเข้าใจพื้นฐานที่จะทำให้การเรียนร่วมประสบผลสำเร็จที่จะให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้

อย่างไรก็ตามเด็กทุกคนไม่จำเป็นต้องเรียนร่วมในโรงเรียนปกติ การเลือกที่จะเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนปกติหรือในโรงเรียนพิเศษควรเป็นการตัดสินใจร่วมกันของเด็ก ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพราะอาจมีบางรายที่จำเป็นต้องเรียนในโรงเรียนพิเศษก็ได้ หากสภาพแวดล้อมดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อเด็กมากกว่าโรงเรียนเรียนร่วม

นโยบายทางการศึกษาพิเศษของประเทศที่เจริญแล้ว ไม่ว่าจะเป็นประเทศในทวีปอเมริกาเหนือ ยุโรป ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์หรือญี่ปุ่น ต่างดำเนินไปในลักษณะนี้ทั้งนั้น นั่นคือให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุด

4. การเรียนรู้ (Learning)

เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ไม่ว่าเด็กคนนั้นจะปกติหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาก็ตาม

ในอดีตที่ผ่านมาหลายคนเชื่อว่าเด็กปัญญาอ่อนไม่สามารถเรียนหนังสือได้ แต่ต่อมามีการพิสูจน์ว่าเด็กปัญญาอ่อนสามารถเรียนหนังสือได้ที่เห็นเด่นชัดก็คือ เด็กปัญญาอ่อนประเภทเรียนได้ (educable mentally retarded children) สามารถเรียนหนังสือได้ อาจเรียนสำเร็จในชั้นประถมศึกษาหรือในระดับชั้นที่สูงกว่า หากเด็กที่มีความพร้อมและได้รับการสนับสนุนอย่างถูกต้องและถูกวิธี เด็กปัญญาอ่อนที่มีระดับสติปัญญาต่ำมากแม้ไม่สามารถเรียนหนังสือได้เช่นเดียวกับเด็กปกติแต่เขาก็สามารถเรียนรู้ได้

อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ได้ดีกับการเรียนเก่งนั้นแตกต่างกัน เด็กที่เรียนเก่งอาจเก่งในเนื้อหาวิชา บางคนอาจจะเก่งจึงทำข้อสอบได้ดีได้คะแนนดีและได้รับการยกย่องว่าเป็นเด็กเรียนเก่ง แต่ในขณะนี้หลักสูตรเปลี่ยนไป วิธีวัดผลเปลี่ยนไป การจัดการเตรียมการสอนเปลี่ยนไป จากเดิมทำให้ความเก่งของเด็กได้รับการประเมินในแนวที่แตกต่างไปด้วย เด็กที่มีความต้องการพิเศษหลายคนอาจเป็นเด็กเก่ง หลายคนอาจเรียนรู้ได้ดี แต่การเรียนการสอนต้องจัดให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก ให้สอดคล้องกับระดับความสามารถของแต่ละคน การสอนให้จำอย่างเดียวไม่ถือว่าเป็นการสอนที่ดี และไม่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดี เพราะเด็กที่เรียนรู้ได้ดีในเนื้อหาวิชา อาจไม่ประสบผลสำเร็จในชีวิตการทำงานก็ได้ การเรียนรู้ที่ดีอาจพิจารณาได้จากการที่เด็กมีความพึงพอใจในการเรียน มีความพึงพอใจในงานที่ตนเองทำ ซึ่งความพึงพอใจอาจแตกต่างกันไปในแต่ละคน ดังนั้น โรงเรียนที่จะจัดการเรียนร่วมได้ดี ส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดี ควรปรับกระบวนการเสียใหม่ตั้งแต่ปรัชญาการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอน การประเมินผลให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ที่แท้จริงของเด็ก

ประโยชน์ของการเรียนร่วม

ฮอททคิส (Hotchkis, 1984 อ้างถึงใน อุบล เล่นวารี, 2542, น. 26) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนร่วมไว้ดังนี้

1. ทางด้านการเรียน เด็กมีโอกาสได้เรียนตามระดับชั้นในโรงเรียนปกติ โดยไม่มีข้อยกเว้น เช่น ถ้าเด็กเรียนในชั้นพิเศษครูก็มักจะให้ความสนใจแก่เด็กมากไปหรือตั้งความหวังไว้ค่อนข้างต่ำ เมื่อเด็กทำอะไรไม่ได้ครูก็มักจะปล่อยเพราะถือว่าเด็กมีความบกพร่อง ถ้าเด็กเรียนในโรงเรียนปกติเด็กจะต้องปฏิบัติตามเด็กปกติ เช่น พยายามทำงานให้เสร็จเหมือนคนอื่นเด็กก็จะได้รับทักษะต่าง ๆ มากขึ้น
2. ทางด้านสังคม เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมปกติได้ดีขึ้น มีเพื่อนมากขึ้นไม่เฉพาะแต่เพื่อนพิการเท่านั้น เพื่อนบ้านเข้าใจเด็กดีขึ้น ยอมให้ลูกของตนมาเล่นด้วยเพราะเด็กอยู่ในโรงเรียนเดียวกันกับลูกของตน
3. การเปลี่ยนเจตคติ เด็กปกติจะมีความเคยชินกับเด็กพิการมากขึ้น เพราะได้อยู่ร่วมกัน เรียนร่วมกัน จึงไม่เห็นว่าเด็กพิการเป็นมนุษย์ประหลาด น่ากลัว ขวนขวายในท่าทางและรูปร่างอีกต่อไป นอกจากนี้เด็กยังเรียนรู้ว่าเด็กพิการต้องการความช่วยเหลืออะไรบ้างและความเข้าใจต่อเด็กพิการดีขึ้น ยอมรับและแสดงความเอื้อเฟื้อมากขึ้น

4. ประหยัดงบประมาณของรัฐ เมื่อเด็กพิการสามารถเรียนร่วมในโรงเรียนปกติได้ รัฐก็ไม่ต้องมีความจำเป็นที่จะสร้างโรงเรียนพิเศษเฉพาะสำหรับเด็กพิการ จึงเป็นการลดค่าใช้จ่ายและงบประมาณไปมาก เพียงแต่เพิ่มบุคลากรที่จำเป็นบางอย่างขึ้นในโรงเรียนปกติเท่านั้น เช่น ครูสอนซ่อมเสริม หรือครูเวียนสอน หรือครูการศึกษาพิเศษ ในด้านการบริหารก็มีผู้บริหารของโรงเรียนปกติคนเดียว จึงเป็นการประหยัดในด้านงบประมาณของรัฐ

โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม

โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมนับได้ว่าเป็นโรงเรียนต้นแบบที่จะพัฒนาขึ้นสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

เกณฑ์ในการเลือกโรงเรียน

การเป็นโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมจำเป็นต้องได้รับการอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนดังนี้

1. โรงเรียนที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมอยู่แล้ว
2. ผู้บริหารโรงเรียนมีความมุ่งมั่นและพร้อมรับนโยบายที่จะดำเนินงานโดยใช้โครงสร้างซีทและการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการบริหารจัดการเรียนร่วมของโรงเรียน
3. โรงเรียนที่มีจำนวนและประเภทของเด็กที่มีความต้องการพิเศษเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นต้นแบบ
4. โรงเรียนมีผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม ซึ่งมีพื้นฐานทางด้านการศึกษาพิเศษอย่างน้อย 1 คน
5. โรงเรียนได้รับการคัดเลือกโดยศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา/จังหวัดร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
6. โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกต้องกระจายอยู่ทุก ๆ จังหวัด ๆ ละ 2 อำเภอ ๆ ละ 1 โรงเรียน สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา ปัตตานี นราธิวาสและสงขลาให้จัดทุก ๆ อำเภอ ๆ ละ 1 โรงเรียน

จังหวัดเชียงรายมีโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 39 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 จำนวน 29 โรงเรียน และโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมใน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3-4 จำนวน 10 โรงเรียน โดยมีการจัดการเรียนร่วมในลักษณะ

1. การเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติเต็มเวลา โดยรับบริการพิเศษบ้างหรือไม่ต้องรับ บริการพิเศษเลย เนื่องจากได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจนถึงระดับที่ช่วยเหลือตนเองได้แล้ว จำนวน 38 โรงเรียน

2. การเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติเต็มเวลาและรับบริการพิเศษจากห้องวิชาการ (Resource Room) จำนวน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านสันโค้งเชียงรายจรูญราษฎร์ (ข้อมูลจาก ศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดเชียงราย พ.ศ.2548)

โดยการจัดการเรียนร่วมในจังหวัดเชียงรายมีหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องและให้การ สนับสนุนคือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ สำนัก บริหารงานการศึกษาพิเศษ (สศศ.) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต 1-4 ศูนย์การศึกษา พิเศษประจำจังหวัดเชียงราย ชุมชน เช่น สถานีอนามัย โรงพยาบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ผลงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแนวทางส่งเสริมการเรียนร่วมของ เด็กที่มีความต้องการพิเศษในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีผลงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

รุ่งรวี ชาวสบาย (2539, บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ต่อการจัด โครงการเรียนร่วมสำหรับเด็กบกพร่องทางปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชัยนาท มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงหลักการ แนวทางการจัดการศึกษาพิเศษแก่เด็กบกพร่องทางปัญญา ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารกับ ครูผู้สอนต่อการจัดโครงการเรียนร่วมแก่เด็กบกพร่องทางปัญญา พร้อมทั้งศึกษาและแสวงหา แนวทางในการจัดการศึกษาพิเศษที่เหมาะสมแก่เด็กบกพร่องทางปัญญาโดยเสนอบทบาท นักสังคมสงเคราะห์ในการจัดการศึกษาพิเศษ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นว่าการฟื้นฟูและพฤติกรรมเด็ก บกพร่องทางสติปัญญาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับด้านความคิดเห็นที่ไม่เห็นด้วยว่า

เด็กบกพร่องทางปัญญานำรังเกียจ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับเด็กบกพร่องทางปัญญาผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและควรจัดบริการบุคลากรให้โดยจัดชั้นพิเศษสอนเสริมและมีความเห็นว่าโครงการเรียนร่วมจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กบกพร่องทางปัญญาและควรมีการจัดโรงเรียนเฉพาะแก่เด็กบกพร่องทางปัญญาในจังหวัดชัยนาท ในส่วนของการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับเด็กบกพร่องทางปัญญาและการจัดการศึกษาสำหรับเด็กบกพร่องทางปัญญาพบว่า ส่วนมากผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ยกเว้นความคิดเห็นที่ว่าเด็กบกพร่องทางปัญญาควรได้รับโอกาสทางการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กปกติ

กมลทิพย์ เย็นใจ (2538, บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบการสนับสนุนทางสังคมที่บุคคลในเครือข่ายทางสังคมมีต่อเด็กพิการที่เรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนปกติ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการเรียนร่วมในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสนับสนุนทางสังคมที่บุคคลในเครือข่ายทางสังคมมีต่อเด็กพิการ และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการสนับสนุนทางสังคมที่บุคคลในเครือข่ายทางสังคมมีต่อเด็กพิการแต่ละประเภทที่เรียนร่วมอยู่ในโรงเรียนปกติเพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำวิธีการสนับสนุนทางสังคมมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเรียนการสอน

ผลการศึกษาพบว่า นโยบายต่อการจัดการเรียนร่วมและการจัดบริการสำหรับเด็กพิการในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมีไม่แตกต่างกันโดยผู้บริหารโรงเรียนเรียนร่วมของเด็กพิการทางหูมีนโยบายต่อการจัดการเรียนร่วมและการจัดบริการดีกว่าผู้บริหารโรงเรียนเรียนร่วมของเด็กพิการทางสติปัญญา สำหรับการสนับสนุนทางสังคมพบว่า เมื่อเปรียบเทียบในภาพรวมของการสนับสนุนทางสังคมพบว่าผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 2 ประเภทมีแตกต่างกัน โดยผู้บริหารโรงเรียนของเด็กพิการทางหูมีการสนับสนุนทางสังคมมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนของเด็กพิการทางสติปัญญา ในส่วนของครูประจำชั้นและครูการศึกษาพิเศษเมื่อเปรียบเทียบในภาพรวมของการสนับสนุนทางสังคมพบว่า มีการสนับสนุนแตกต่างกันโดยครูในโรงเรียนของเด็กพิการทางสติปัญญา มีการสนับสนุนทางสังคมมากกว่าครูในโรงเรียนของเด็กพิการทางหู และเมื่อเปรียบเทียบในภาพรวมของการสนับสนุนทางสังคมของนักเรียนปกติทั้ง 2 ประเภท มีการสนับสนุนทางสังคมต่อเพื่อนพิการไม่แตกต่างกัน ควรมีการประสานความร่วมมือกันผู้บริหารควรมีการเตรียมความพร้อมของโรงเรียน ครูผู้สอน ตลอดจนนักเรียนปกติให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนร่วม การเพิ่มอัตรากำลังของบุคลากรที่มีความรู้ด้านการศึกษาพิเศษหรือส่งเสริมให้มีการอบรมครูประจำการ ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในทุกรูปแบบเพื่อรณรงค์หาแหล่งสนับสนุนทางการเงิน

ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ ตามโอกาสและความเหมาะสม นอกจากนี้หลักสูตร รูปแบบการเรียนการสอนควรให้สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของเด็กแต่ละคน เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับคนปกติในสังคม

กนกพร เจริญฤทธิ์ (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนร่วมต่อการจัดโครงการเรียนร่วมสำหรับเด็กออทิสติกในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนร่วมต่อโครงการเรียนร่วมสำหรับเด็กออทิสติกในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า

1. เจตคติของผู้บริหาร ครูที่ทำการสอนนักเรียนออทิสติกและครูที่ไม่ได้ทำการสอนนักเรียนออทิสติกในโรงเรียนโครงการเรียนร่วมที่มีต่อนักเรียนออทิสติกอยู่ในระดับสูงและมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน

2. เจตคติของครูที่มีคุณวุฒิทางด้านการศึกษาพิเศษกับครูที่ไม่มีคุณวุฒิทางด้านการศึกษาพิเศษที่มีต่อนักเรียนออทิสติกอยู่ในระดับสูงและมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 001 ในทุกด้าน

3. เจตคติของครูที่เข้าร่วมโครงการเรียนร่วม 0-5 ปี และ 5 ปีขึ้นไปที่มีต่อนักเรียนออทิสติกอยู่ในระดับสูงและมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความแตกต่างกันเพียง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ด้านความรู้สึกลและการยอมรับของสังคม และด้านลักษณะและความสามารถในการเรียน

4. การศึกษาความต้องการการช่วยเหลือของบุคลากรแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ การจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IEP) วิธีการผลิตสื่อ และบริการแนะแนวให้คำปรึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเด็กออทิสติก ได้แก่ การให้การอบรมครูทุกคน การจัดทีมผู้เชี่ยวชาญไว้ให้บริการแก่โรงเรียนและการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนเด็กออทิสติก

สุวัฒน์ มูลเหล็ก (2545, บทคัดย่อ) ศึกษา แนวคิด วิธีการ การระดม และการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อจัดการศึกษาแก่เด็กพิการประเภทเรียนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด วิธีการ การระดม และการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการให้กับเด็กพิการประเภทเรียนร่วม

ผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหารการเรียนร่วมมาก่อน ไม่เคยมีประสบการณ์ในการสอนเด็กพิการและส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการเรียนอบรมการศึกษาพิเศษมาก่อน การระดมทรัพยากรตามแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมมากที่สุด คือ ให้ชุมชน/องค์กรส่วนท้องถิ่นโดยทั่วไปเพื่อสนับสนุน รองลงมาคือ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ชุมชน/องค์กรส่วนท้องถิ่นทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม แนวทางการจัดสรรทรัพยากร พบว่า แนวคิดการจัดสรรทรัพยากร พบว่า การจัดตามแนวคิดความยุติธรรมทางสังคมเป็นอันดับหนึ่ง คือ การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาต้องคำนึงถึงหลักของความเป็นธรรมแก่ทั้งเด็กพิการและเด็กปกติ อันดับที่สองคือแนวคิดการจัดสรรเพื่อสิทธิให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันและสิทธิในการได้รับบริการสวัสดิการทางการศึกษา ลำดับสุดท้าย คือ การจัดสรรทรัพยากรเพื่อความเป็นธรรม คือ การจัดสรรทรัพยากรที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการที่แตกต่างกันตามความจำเป็น ผลการศึกษาวิธีการระดมทรัพยากรและการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา วิธีการที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติลำดับแรกคือ วิธีการตามการระดมตามแนวคิดการสนับสนุนทางสังคม ระดับมากที่สุด คือวิธีการชี้แจงประชาสัมพันธ์ของการสนับสนุนจากส่วนต่าง ๆ ของสังคม รองลงมาคือ วิธีการระดมตามแนวคิดการมีส่วนร่วมคือ วิธีการจัดให้มีการประชุมกลุ่มบุคลากรในโรงเรียนเพื่อร่วมมือกันคิดหาวิธีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา วิธีการจัดสรรทรัพยากร พบว่า วิธีการที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ วิธีการตามแนวคิดด้านความยุติธรรมทางสังคม รองลงมาคือวิธีการจัดสรรทรัพยากรให้ตามสิทธิและสิทธิทางการศึกษา ลำดับสุดท้ายคือ วิธีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อความเป็นธรรมทางสังคม

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับชุมชนมากขึ้น และควรคำนึงถึงการจัดสรรทรัพยากรหรือการบริหารจัดการทรัพยากรหรือการบริหารการจัดการทรัพยากรต้องให้สามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของผู้เรียนตามความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกัน เช่น เด็กนักเรียนปกติและเด็กนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษให้มากขึ้น

ระริน สุรวุฒนานันท์ (2542, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การจัดการศึกษาสำหรับเด็กออทิสติกระดับก่อนประถมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจของผู้บริหารสถานศึกษาในลักษณะทั่วไปของเด็กออทิสติกระดับก่อนประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และสภาพการณ์จัดการศึกษาสำหรับเด็กออทิสติกในโรงเรียน

ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนไม่ทราบว่า มีเด็กออทิสติกในโรงเรียนและยังไม่ได้จัดประเภทว่าเป็นเด็กออทิสติก และผู้บริหารไม่เคยมีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับเด็กออทิสติกและไม่เคยมีประสบการณ์ทางวิชาการด้านสัมมนา อบรมและดูงานเกี่ยวกับเด็กออทิสติกมาก่อน ด้านความรู้ ความเข้าใจลักษณะทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของเด็ก ออทิสติก พบว่าส่วนมากเห็นว่าเด็กออทิสติกเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมซ้ำซาก และหมกมุ่นในพฤติกรรมเดิม ๆ ร้อยละ 72.6 สำหรับผลการศึกษาความรู้ ความเข้าใจของผู้บริหารด้านอาการของเด็กออทิสติก พบว่า ผู้บริหารส่วนมากเห็นด้วยว่าเด็กมีอาการซึมเศร้าไม่จำเป็นต้องเป็นเด็กออทิสติก ร้อยละ 80.9 ผลการศึกษาความรู้ ความเข้าใจของผู้บริหารโรงเรียนด้านพฤติกรรมของเด็กออทิสติก พบว่าผู้บริหารส่วนมากเห็นว่าเด็กออทิสติกเป็นเด็กที่เข้าใจคำพูดในขอบเขตจำกัด ร้อยละ 75.8 และผลการศึกษาความรู้ ความเข้าใจของผู้บริหารเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กออทิสติก พบว่าผู้บริหารโรงเรียนเห็นด้วยว่าระดับสติปัญญาของเด็กออทิสติกจะมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก ร้อยละ 1.1

สำหรับผลการศึกษาสภาพการณ์จัดการศึกษาการจัดหลักสูตรด้านการเรียนร่วม พบว่าผู้บริหารโรงเรียนเห็นด้วยในระดับสูงกับสภาพการณ์จัดการเรียนร่วมในโรงเรียนปกติว่าจะช่วยให้เด็กออทิสติกมีการปรับตัวกับสังคมได้ดี ส่วนสภาพการณ์การรับเด็กเข้าเรียนร่วมขึ้นอยู่กับความพร้อมของเด็กแต่ละคนและจำเป็นต้องใช้แบบประเมินความพร้อมของเด็ก ส่วนสภาพการณ์จัดหลักสูตรสำหรับเด็กออทิสติกควรจัดเป็นการพิเศษโดยปรับปรุงหลักสูตรเป็นรายบุคคล โดยเฉพาะการฝึกทักษะการพูด การใช้ภาษาเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับเด็กออทิสติก ส่วนการกระตุ้นพัฒนาการทุกด้านอย่างต่อเนื่องช่วยให้เด็กออทิสติกมีพฤติกรรมที่คงทน เพราะปัญหาพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคมของเด็กออทิสติกจะส่งผลกระทบให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

ผลการศึกษาสภาพการณ์จัดการศึกษาด้านการจัดครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเห็นด้วยในระดับสูงว่าครูที่สอนเด็กออทิสติกควรต้องผ่านการอบรมการสอนสำหรับเด็กออทิสติก โดยเฉพาะ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ในโรงเรียน ควรจัดให้ใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมที่บ้านของเด็กมากที่สุด ด้านการทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน พบว่าผู้ปกครองมีความสำคัญในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการช่วยเหลือเด็กออทิสติก และสมาชิกในครอบครัวจะเป็นมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นพัฒนาการโดยรวมของเด็กออทิสติก ด้านการเผยแพร่ความรู้ พบว่าการประชุมผู้ปกครองเป็นวิธีการที่จะช่วยให้เด็กออทิสติกได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชนในการเข้ามาเรียนร่วมในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ ควรกำหนดนโยบายว่าผู้บริหารโรงเรียนควรมีประสบการณ์ทางวิชาการด้านการเรียนร่วมให้ครอบคลุมในเด็กพิการทุก ๆ ประเภท และควรส่งเสริมให้มีการสัมมนาทางวิชาการในลักษณะสหวิชาชีพและกระตุ้นผู้ปกครองเด็กออทิสติกให้เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลที่เป็นประสบการณ์โดยตรงและควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนและชุมชนมองเห็นความสำคัญของพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนและจะต้องกระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการไปตามระดับขั้นพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคน

อุษา ไญบุญ (2534, บทคัดย่อ) ศึกษาบทบาท ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูในการจัดบริการบุคลากรนักเรียนในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนการศึกษาพิเศษสังกัดกองการศึกษาพิเศษ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อสำรวจบทบาท ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในการจัดบริการบุคลากรนักเรียนและศึกษาความแตกต่างในด้านความคิดเห็นที่สำรวจได้

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดบริการบุคลากรนักเรียน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นบทบาทในการช่วยเหลือเมื่อนักเรียนมีปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย การทำรายงานหรือวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการทำงานร่วมกับบุคลากรฝ่ายสังคมสงเคราะห์ของโรงเรียนซึ่งมีอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนครูมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด ได้แก่ บทบาทในการเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนหรือหาแนวทางในการปรับปรุงบริการหรือกิจกรรมของโรงเรียน การเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ การช่วยเหลือเมื่อนักเรียนมีปัญหาด้านสุขภาพจิต การปรับตัวเข้ากับโรงเรียน ครูหรือเพื่อน ด้านทุนการศึกษา ที่พักอาศัย อาหารกลางวัน การจัดหางานให้นักเรียนและการทำงานร่วมกับบุคลากรฝ่ายแนะแนวของโรงเรียน บทบาทของครูอันดับรองลงมาคือ ระดับน้อย ได้แก่ บทบาทในการเป็นผู้นำโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน การมีส่วนร่วมจัดการปฐมนิเทศ การทำรายงานหรือวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนและการทำงานร่วมกับบุคลากรฝ่ายสังคมสงเคราะห์ของโรงเรียน ส่วนบทบาทของครูอันดับท้ายสุด คือ มีบทบาทในระดับมาก ได้แก่ บทบาทในการช่วยเหลือเมื่อนักเรียนมีปัญหาด้านการเรียน ด้านสุขภาพร่างกายและการจัดกิจกรรมนันทนาการ

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครู พบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าการจัดบริการบุคลากรนักเรียน แต่ละด้านรวมกันเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนครูมีความคิดเห็นว่าการจัดบริการบุคลากรนักเรียนแต่ละด้านรวมกันเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน จึงสรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความคิดเห็นต่อการจัดบริการบุคลากรนักเรียนไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้จะมีความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทั่วไป บทบาทและความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครู ดังต่อไปนี้ คือ

1. ผู้บริหารและครูมีสถานภาพทั่วไปคล้ายกัน เช่น ระดับการศึกษา วุฒิทางการศึกษา ซึ่งเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคคล ถึงแม้ว่าผู้บริหารส่วนมากจะมีโอกาสในการเข้าร่วม ประชุม อบรมหรือไปดูงานด้านการจัดบริการบุคลากรนักเรียนมากกว่าครูซึ่งมีจำนวนน้อยที่มีโอกาสดังกล่าว แต่ระยะเวลาในการทำงานของครูส่วนใหญ่ทำงานในหน้าที่ในปัจจุบันไม่ต่ำกว่า 5 ปี อันอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ครูสามารถมองงานบริหารบุคลากรนักเรียนได้แจ่มชัดขึ้น ประสบการณ์ในการทำงานที่ผ่านมาจึงทำให้ครูมีความคิดเห็นในด้านการจัดบริการบุคลากรนักเรียนโดยรวมไม่แตกต่างจากผู้บริหาร

2. จากผลการศึกษาด้านบทบาทของผู้บริหารและครูในการจัดบริการบุคลากรนักเรียนทำให้ทราบว่า ทั้งผู้บริหารและครูต่างก็มีบทบาทในการจัดบริการบุคลากรนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากและปานกลาง อันอาจเป็นสาเหตุที่ช่วยให้ผู้บริหารและครูมีความรู้ ความเข้าใจและเกิดทักษะจากประสบการณ์ในการทำงาน อีกทั้งการได้ร่วมมือกันในการจัดบริการบุคลากรนักเรียนในด้านต่าง ๆ ทำให้ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นในการจัดบริการบุคลากรนักเรียนไปในทางเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน

นักสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน ผู้ปกครอง การจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ การเผยแพร่ความรู้เฉพาะด้านต่อบุคลากรนักเรียนในโรงเรียน การประสานงานกับบุคลากรภายในและระหว่างโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอน การประสานงานกับชุมชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน อีกทั้งยังมีส่วนร่วมในการจัดรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวไปยังบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สุชาติ ชัยวรศิลป์ (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาและความต้องการด้านการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่เรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ศึกษาองค์ประกอบภายในโรงเรียนที่มีผลต่อการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนมากเรียนภายในชั้นพิเศษและเรียนร่วมบางเวลา ใช้เครื่องช่วยฟังแบบทัดหลังหู ระดับสูญเสียการได้ยินอยู่ในขั้นหูตึงรุนแรง จนถึงหูหนวก ซึ่งสาเหตุเนื่องจากรวมเป็นโรคหัดเยอรมันขณะตั้งครรภ์มีจำนวนมากที่สุด ด้านการปรับตัวกับความบกพร่องทางการได้ยิน พบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินส่วนมากสวมใส่เครื่องช่วยฟังและมีปัญหาในการใช้เครื่องช่วยฟัง นักเรียนส่วนมากต้องการใช้ภาษาพูดในการติดต่อสื่อสาร

กับบุคคลทั่วไป นักเรียนต้องการเรียนรู้และต้องการใช้เครื่องช่วยฟังประกอบกับการอ่านริมฝีปาก รวมทั้งการได้รับบริการอื่น ๆ ด้านการปรับตัวกับครูผู้สอน พบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาเกี่ยวกับการพูดของครูผู้สอน นักเรียนส่วนมากต้องการให้ครูผู้สอนมีการแสดงออกในทุกลักษณะ มีวิธีการสอนและการพูดที่เหมาะสม ด้านการปรับตัวกับเพื่อนทั่วไป พบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินส่วนมากเล่นกับเพื่อนทั่วไปในระหว่างพัก ส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับการยอมรับและการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนทั่วไป นักเรียนส่วนมากต้องการเล่นกับเพื่อนทั่วไปและให้เพื่อนทั่วไปช่วยเหลือทางด้านการเรียน ด้านการปรับตัวกับบรรยากาศการเรียน การสอน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินส่วนมากมีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนไม่ทันเพื่อนในบางวิชาและปัญหาเรื่องการสอบเนื่องจากอ่านคำถามไม่เข้าใจ นักเรียนต้องการเรียนเสริมวิชา ต้องการเรียนร่วมโรงเรียนเดียวกับเพื่อนทั่วไปและต้องการให้มีการยืดหยุ่นวิธีการสอน สำหรับสภาพทางกายภาพภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน พบว่า สภาพดังกล่าวไม่ได้เป็นปัญหาที่เด่นชัดและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินส่วนมากต้องการให้มีการปรับปรุงสภาพทางกายภาพภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน

ผลจากการศึกษาจากครูประจำชั้น พบว่า ครูประจำชั้นเป็นครูที่สอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่เรียนร่วมกับนักเรียนทั่วไป ครูประจำชั้นส่วนมากมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ในการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ครูประจำชั้นส่วนมากมีความคิดเห็นว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ การเรียน การใช้เครื่องช่วยฟัง การยอมรับและการติดต่อสื่อสารของเพื่อนทั่วไปซึ่งพบในกลุ่มนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่ไม่เล่นกับเพื่อนทั่วไป การเรียนไม่ทันเพื่อนในบางวิชา เนื้อหาวิชาและภาษาที่ไม่เหมาะสมและเกณฑ์การประเมินผลไม่เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินควรมีความมั่นใจมากยิ่งขึ้น สำหรับครูผู้สอนนักเรียนทั่วไป ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครอง ควรมีบทบาทในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินโดยที่นักสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษาควรมีบทบาทในการทำงานร่วมกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและบุคคลรอบข้างที่เกี่ยวข้อง

อัจฉริยา วสุนิรชร (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการเรียนร่วมของเด็กพิการ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นของครอบครัวที่มีต่อการเรียนร่วม

ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการเรียนร่วมของเด็กพิการ ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของครอบครัวในการมีส่วนร่วมทางการเรียนร่วมของเด็กพิการ และศึกษาความต้องการของครอบครัวด้านการมีส่วนร่วมทางการเรียนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะความพิการที่พบส่วนใหญ่ คือความบกพร่องทางสติปัญญา รูปแบบที่เด็กเรียนร่วมส่วนใหญ่แบบชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ ซึ่งครอบครัวเห็นว่ารูปแบบที่เรียนร่วมมีความเหมาะสมดีแล้ว การจัดแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าเด็กมีแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลหรือไม่ และครอบครัวได้ให้การสนับสนุนทางการศึกษาในรูปแบบการสอนตามบ้านตามที่ครูมอบหมายมากที่สุด

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการเรียนร่วมสรุปผลได้ดังนี้ โดยระดับการมีส่วนร่วมของครอบครัวมี 3 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมขั้นพื้นฐานได้แก่ การร่วมประชุมเพื่อติดตามรับทราบผลการเรียน การให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวเด็ก การร่วมสนับสนุนการเรียนร่วม และการร่วมบริจาควัสดุ เงินหรือสิ่งของเพื่อสนับสนุนทางโรงเรียน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในขั้นต้นที่ครอบครัวจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในขั้นนี้มากที่สุด และจะเข้าไปมีส่วนร่วมทุกครั้งที่มีโอกาสมากที่สุด การมีส่วนร่วมในขั้นก้าวหน้าได้แก่การร่วมติดตามสังเกตพัฒนาการของเด็ก ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ปกครองท่านอื่น ๆ และการแสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็นในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กพิการ การจัดการเรียนร่วม การจัดโปรแกรมและกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กพิการ การจัดแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลและการแสดงความคิดเห็นในปัญหาที่เกิดจากการเรียนร่วม การมีส่วนร่วมในขั้นพัฒนา ได้แก่ การร่วมพิทักษ์สิทธิและโอกาสของเด็กพิการ การมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมและบรรจุในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล การร่วมติดตามและประเมินผล การร่วมปรับเปลี่ยนแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลตามความเหมาะสม การร่วมเป็นอาสาสมัคร เป็นวิทยากร เป็นผู้ช่วยครู การร่วมจัดกิจกรรมเสริม การร่วมเป็นที่ปรึกษาแก่ผู้ปกครองท่านอื่น ๆ พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นพัฒนาเลยซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในระดับสูงสุดที่ต้องอาศัยแรงศรัทธาและความร่วมมือร่วมใจความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของครอบครัว เป็นการสร้างเครือข่ายและพลังของครอบครัวเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม ปัญหาที่ครอบครัวเห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ เรื่องของเวลาและการเข้าร่วมจัดทำหลักสูตรการเรียนร่วมและขาดข้อมูลข่าวสารทำให้ครอบครัวไม่สามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนร่วมของเด็กพิการได้ ความต้องการที่ครอบครัวต้องการมากที่สุด คือ ความต้องการ

พื้นฐาน ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ความรู้ในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนร่วมและการจัดอบรมความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างนี้ คือ ด้านข้อมูลข่าวสารในระดับนโยบายนั้น สำนักงานการประถมศึกษาควรเป็นผู้จัดทำและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กพิการ เพื่อให้ครอบครัวสามารถเข้าใจในระบบการศึกษาสำหรับเด็กพิการ เป็นแนวทางในการตัดสินใจของครอบครัวและเด็กที่จะเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ ด้านสิทธิและโอกาสในการเรียนร่วมของเด็กพิการครอบครัวจะต้องตระหนักและเข้าใจถึงสิทธิด้านต่าง ๆ ของเด็กพิการ เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น ควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านการเรียนร่วมทั้ง 3 ระดับ โรงเรียนควรเป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสาร การประสานงานระหว่างครูและครอบครัว เปิดโอกาสให้ครอบครัวช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของทางโรงเรียน โรงเรียนควรกระตุ้นให้เกิดการสร้างเครือข่ายของครอบครัวอันจะนำไปสู่การเกิดพลังของความร่วมมือและผลักดันให้เกิดเครือข่ายของครอบครัวเด็กพิการที่ต้องการความช่วยเหลือและการสนับสนุนด้านการเรียนร่วมเป็นกรณีพิเศษมีการสนับสนุนช่วยเหลือในด้านข้อมูล ความรู้และทรัพยากรเพื่อเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งของครอบครัวเด็กพิการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ณัฐศิริ สุขผดุง (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง แนวทางของครูและผู้บริหารในการทำงานร่วมกับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ของทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ทักษะของครูทั่วไปที่มีต่อการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ รวมทั้งการฝึกอบรมและความต้องการในการฝึกอบรม ปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการทำงานในทัศนะของครูและผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ และแนวทางการพัฒนาเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ในทัศนะของครูและผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่า ครูทั่วไปมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าปานกลางเล็กน้อย (ร้อยละ 46) โดยมีความรู้มากที่สุดในเรื่องจะค้นพบเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ได้มากที่สุดในระดับชั้นประถมศึกษา และมีความรู้น้อยที่สุดในเรื่องลักษณะทางด้านการเรียนของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ทักษะของครูทั่วไปที่มีต่อการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ จากผลการศึกษาพบว่า ครูทั่วไปมีทักษะต่อการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ที่ยังไม่ถูกต้องในเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและวิธีการสอน การฝึกอบรมและความต้องการในการฝึกอบรม ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ครูทั่วไปไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน หรือการจัดโครงการเกี่ยวกับเด็กที่มีปัญหา

ทางการเรียนรู้และมีความคิดเห็นว่า ตนเองควรได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการทำงานในทัศนะของครูและผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า ครูและผู้ปกครองมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะความบกพร่องในแต่ละด้านของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ค่อนข้างน้อย ครูยังขาดความรู้และทักษะในการใช้เครื่องมือในการคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ขาดความร่วมมือระหว่าง ครูและผู้ปกครองในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จึงยังไม่ได้ได้รับการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับลักษณะความบกพร่องและความสามารถของแต่ละบุคคล ทั้งในเรื่องวิธีการสอน เกณฑ์การวัดและประเมินผล สื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียน และบริการทางการศึกษา ครูและผู้ปกครองขาดการทำงานร่วมกับวิชาชีพอื่น ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ จำนวนโรงเรียนที่สามารถรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้เข้าเรียนมีไม่เพียงพอ และมีหลายโรงเรียนจัดรูปแบบการศึกษาแบบชั้นเรียนพิเศษทำให้เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ขาดการพัฒนาทักษะทางสังคม แนวทางการพัฒนาเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ในทัศนะของครูและผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า ควรจัดให้เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้เรียนร่วมในชั้นปกติ โดยทำการคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ว่าแต่ละคนมีความบกพร่องในด้านใด จากนั้นจึงจะจัดการศึกษาและให้ความช่วยเหลือให้สอดคล้องกับลักษณะความบกพร่อง ความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคน ซึ่งเป็นไปตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ที่เป็นกรอบแนวคิดทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้แต่ละคน โดยที่การให้ความช่วยเหลือและพัฒนาเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จะต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง บุคลากรทางการแพทย์และวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาครั้งนี้ คือ ควรมีนโยบายขยายจำนวนในการรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้เข้าเรียน ครูและผู้ปกครองควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ร่วมกันจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) การพบปะ แลกเปลี่ยน ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ความช่วยเหลือที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และควรจัดให้มีบุคลากรทางการแพทย์เข้ามาทำงานร่วมกับครูและผู้ปกครอง เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

จากงานวิจัยต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการจัดการศึกษารูปแบบการเรียนร่วมจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หากแต่การจัดการศึกษารูปแบบการเรียนร่วมที่ผ่านมานั้นยังคงขาดประสบการณ์

ทางวิชาการด้านการเรียนร่วมและความชำนาญ รวมไปถึงความรู้ ความเข้าใจของผู้บริหารและครู ในระบบการศึกษาสำหรับเด็กพิการและเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่จะตอบสนองความต้องการ จำเป็นพื้นฐานและความต้องการที่แตกต่างกัน ปัจจุบันการจัดการศึกษารูปแบบการเรียนร่วมได้ ขยายวงกว้างออกไปเพื่อรองรับและเติมเต็มสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยได้มีการขยาย จำนวนโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนออกสู่ต่างจังหวัดมากยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้การจัดการศึกษารูปแบบ การเรียนร่วมนั้นยังถือได้ว่าเป็นของใหม่สำหรับทุกโรงเรียนที่ไม่เคยมีการจัดการศึกษารูปแบบการ เรียนร่วมมาก่อน เห็นได้จากการดำเนินการในโรงเรียนแกนนำก่อนเพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการก่อนที่จะมีการจัดการศึกษารูปแบบการเรียนร่วมในทุก ๆ โรงเรียนที่มีความพร้อม ดังนั้นจึงควรที่จะมีการศึกษาแนวทางส่งเสริมการเรียนร่วมของเด็กที่มี ความต้องการพิเศษในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปพัฒนาการจัดการ เรียนร่วมให้มีคุณภาพต่อไปเพื่อให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับการศึกษาที่ดีและมีความเท่า เทียมกับเด็กปกติโดยมีความแตกต่างกันน้อยที่สุด

จากวรรณกรรมต่าง ๆ และจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้สรุปเป็นกรอบแนวคิดใน การศึกษาได้ดังนี้

กรอบแนวคิดในการศึกษา

สภาพการจัดการเรียนร่วม

รูปแบบการจัดการเรียนร่วม

- เรียนร่วมในชั้นปกติ
- เรียนร่วมในชั้นปกติและมีครูพิเศษให้คำปรึกษา
- เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเรียนสอน
- เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเสริมวิชาการ
- ชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติและเรียนร่วมบางเวลา
- ชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติ

แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในสถานศึกษา

ปัญหาในการจัดการเรียนร่วม

- กายภาพ / สิ่งแวดล้อม
- บุคลากร / ผู้ปกครอง
- วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เอกสารและหนังสือ
- งบประมาณ
- การส่งเสริม สนับสนุนจากส่วนกลาง
- การส่งเสริม สนับสนุนจากเขตพื้นที่
- การส่งเสริม สนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง